

Psykolog tidningen

Häktespsykolog Sofia Boman:

***"Låst miljö är
inget hinder för
psykologisk
behandling"***

FORSKNING:

**Rekordmånga på
den europeiska
KBT-kongressen**

AKTUELLT:

- Efter Bergwallkommissionen:
Rätt psykiatri utreds
- Nya regler för svensk legitimation
- Psykologer behövs på Pride
- Stort tryck på Psykologiscenen

Zena El-Haj Ibrahim,
behandlingsansvarig för ensamkommande:

**"Nyckeln är att tidigt lära sig
svenska och att gå i skolan"**

Kampanjpris!

– läs mer på
www.wisc-v.se

Gäller till och med
2016-12-31

Nu lanseras WISC-V!

Nu har den femte versionen av WISC, världens mest använda skala för bedömning av barns och ungdomars kognitiva förmåga, lanserats. WISC-V har utgångspunkt i den senaste forskningen och integrerar kliniska erfarenheter som gjorts sedan lanseringen av den föregående versionen.

Upptäck fördelarna med WISC-V

- Ny struktur med fem primära och fem sekundära index.
- Tre nya icke-verbala deltest.
- Uppdaterade verbala deltest.
- Tiden för testningen har reducerats, utan att tumma på kvalitet.
- Lättare att administrera.
- Nya skandinaviska normer för åldern 6:0 till 16:11 år.
- För ökad användarvänlighet, första gången möjlighet till digital administrering på plattformen Q-interactive.

FOTO: ULFRICA ZWENGER

Zena El-Haj Ibrahim, psykolog
på HVB-hem för ensamkommande:

**"Beteendeanalys är
ett av mina
främsta arbetsverktyg"**

14

Jens Gisselgård

Tuji Lehtinen och Jenny Jakobsson Lundin

Gerhard Andersson och Judith Beck

AKTUELLT

5 Psykologer på Pride

7 Ny bok om den
åldrande hjärnan

8 Rättspsykiatri ska
utredas

INTERVJU

10 Möt häktespsykologen
Sofia Boman

13 Färre suicider på häkten

INSÄNT

14 Om att arbeta med ensam-
kommande på HVB-hem

BOKMÄSSAN

18 Stort tryck på
Psykologiscenen

KONGRESSEN 2016

20 FS:s förslag på
ny organisation

MEDLEMSSIDORNA

23 Ledaren av Anders Wahlberg

25 Fråga Juristen

FORSKNING

26 Rapport från den europeiska
KBT-kongressen

31 Forskningsnytt

DEBATT

32 Om deprofessionalisering
av psykologrollen

Redaktören har ordet

Låst miljö – inget hinder för behandling

Säkerhetshäktet i Göteborg satsar på psykologtjänster. Här arbetar fyra av landets sex anställda häktespsykologer. En heter **Sofia Boman**, med ansvar att utveckla psykologverksamheten. Hon ger handledning till personalen och psykologisk behandling till klienter. För många innebär isolationen en stor påfrestning med panikångest och krisreaktioner som följd.

"De frågar sig varför livet blivit som det blivit, vilket kan vara starten på en psykologisk behandling", säger Sofia Boman i en intervju (sid 10-13).

Många självmord bland intagna på häkten gjorde att Kriminalvården 2007 införde ett 35-tal suicidförebyggande åtgärder. Sedan dess har självmorden minskat drastiskt (sid 13).

Rekordmånga deltog på den

europeiska **KBT-kongressen i Stockholm**. Arrangörerna hade lyckats locka kända föreläsare som **David Clark**, **Terry Wilson** och **Judith Beck**, dotter till 95-åriga Aaron Beck. Hon berättade bland annat att fadern, trots sin höga ålder, är aktuell med en bok om schizofreni. Ett axplock från kongressen presenteras i detta nummer.

Trängseln på Bokmässan vid **Psykologiscenen**, med *Psykologiguiden* som huvudarrangör, vittnade åter om det mycket stora intresset för psykologi. Naturligtvis var *Psykologtidningen* på plats för att ta del av de senaste böckerna som skrivande psykologer presenterade – allt från nätmobbning, hjärnans åldrande och om den ofta tuffa vägen genom en skilsmässa (sid 18-19).

God läsning!

KAJSA HEINEMANN

REDAKTIONEN:

Reporter, redaktör och stf ansvarig utgivare:
Kajsa Heinemann
mobil 0709-67 64 78
kajsa.heinemann@psykologtidningen.se

Reporter och redaktör:
Peter Örn
mobil 0703-09 10 42
peter.orn@psykologtidningen.se

Reporter (vik):
Anna Kågström
mobil 0733-22 66 70
anna.kagstrom@psykologtidningen.se

Besöksadress:
Nytorgsg 17 A, Stockholm

Ansvarig utgivare: Carin Waldenström

REDAKTIONSRÅDET:

Gerhard Andersson, professor i klinisk psykologi vid Linköpings universitet och KI.
Jenny Klefbom, psykolog och författare.
Viktoria Konstenius, psykolog, organisationskonsult och författare
Jonas Ramnerö, psykolog och studierektor Sthlms univ.
Nora Hansson Bittår, studerandepresentant

Formgivning: Marianne Tan Korrektur: Omslagsfoto:
marianne@tanproduktion.se Mats Wirstrom Tomas Ohlsson

Kajsa Heinemann, Carin Waldenström och Peter Örn

Vi på redaktionen är nyfikna på vad ni tycker om *Psykologtidningen*! Vad är bra? Dåligt? Vad kan bli bättre? Vi välkomnar alla synpunkter!

Skriv till oss: redaktionen@psykologtidningen.se

Läs oss på: www.psykologtidningen.se

Vi finns också på: facebook.com/psykologtidningen.se

PT 6 2016

Läsartipset:

”Mötesplats Psykologi”

Under två decemberdagar arrangerar Psykologiska institutionen vid Umeå universitet ”Mötesplats Psykologi” – ett kunskapsutbyte mellan psykologer verksam inom kommun och landsting och psykologstudenter, personal och forskare vid institutionen, men även med fackliga företrädare.

Psykologiska institutionen, som vill tipsa om arrangementet, som han också är projektledare för.

– Det är jätteroligt att intresset är så stort. Jag tror att det beror på att psykologer älskar kunskap, det är något av psykologers varumärke. Vi kommer att bjuda på föreläsningar av många inbjudna psykologer med

ber, har temat ”Psykologiskt arbete med vuxna med fokus på ångestproblematik”.

Huvudtalare är Blake Stobie, psykolog, specialiserad inom KBT och ångestbehandling främst OCD-problematik, verksam vid på King's College i London.

Andra föreläsningdagen, 15 december, har temat: ”Ohälsa kring barn och ungdomar med fokus på ångestproblematik”. Huvudtalare är Malin Gren Landell, psykolog, psykoterapeut och verksam som forsknings- och utvecklingsledare vid Bup i Linköping.

På plats kommer även den lokala psykologföreningen och Psykologförbundet centralt att medverka. Per Höglund hoppas att arrangementet kan återkomma vartannat år. Det är i alla fall planen, säger han.

– Vi vill avsluta dagarna med en paneldebatt med företrädare från kommun, landsting, universitetet och Psykologförbundet för att bland annat diskutera frågan: Hur ska kunskapsutbytet i regionen se ut mellan kommun, landsting, forskning och studerande?

Vi på Umeå universitet vill gärna vara basen för denna utveckling, säger Per Höglund.

KAJSA HEINEMANN

”Psykologer älskar kunskap, det är något av psykologers varumärke”

lång erfarenhet, workshops, miniseminarier och posters från studenter och forskare.

Första dagen, 14 decem-

– Intresset för dagarna är stort, säger Per Höglund, psykolog och forskare vid

■ För mer info: www.psy.umu.se/samverkan/motesplats-psykologi-2016/

Psykolog

tidningen

Postadress: Nytorgs 17A, 116 22 Stockholm
e-post: redaktionen@psykologtidningen.se
www.psykologtidningen.se
ISSN 0280-9702

Annonser: Newsfactory
Eftertextannonser & material:
Madeleine Nordberg,
08-505 738 15
madeleine.nordberg@newsfactory.se

Textannonser:
Madeleine Nordberg,
kontakttuppgifter se ovan

Utgivningsplan för Sveriges Psykologförbund.

Prenumerationer och adressändringar:

Vasabyrån
Tel 08-567 06 430
mssc@vasabyran.se

Pris: 600 kr inkl moms helår,
10 nr, 2016.
Utrikes 700 kr.
Lösnummer 60 kr

Plusgiro: 29 77 01-5
Bankgiro: 5675-9202

Psykologtidningen på nätet:
All redaktionell text
lagras elektroniskt för att

kunna publiceras också på internet. Författare som inte accepterar detta måste meddela förbehåll. I princip publicerar vi inte artiklar med sådana förbehåll.

TS-kontrollerad upplaga
12 000 ex 2014.

Medlem av

Tryck:
Exaktaprinting,
Malmö

FÖLJ OSS PÅ

PRESSTOPP FÖR NOTISER

	8	9-10
Utgivningsdag	4/11	9/12
Manusstopp	17/10	21/11

Nominera en kollega eller dig själv!

Stora Psykologpriset är tillbaka! Priset på 50 000 kr kommer att delas ut på Psykologidagarna 30 mars 2017, och ges till en psykolog som genom sitt arbete förbättrar människors livskvalitet. Sista chansen att nominera:

31 oktober

"Viktigt att vi deltar i Pride"

Efter en veckas fullmatat program avslutades Värmland Pride traditionsenligt med en parad där Värmlands psykologförening deltog.

– Vi var fem psykologer som gick, säger Kajsa Knappe, psykolog inom öppenvårdspsykiatri i Karlstad.

Under Värmlands psykologförenings paroll i Pride-paraden i Karlstad gick psykologer och deras anhöriga. En var Ulrika Sharifi, 2:e vice ordförande i Psykologförbundet, Kajsa Knappe, sekreterare i Värmlands psykologförening, en annan. För dem är psykologers deltagande i Pride en självklarhet.

"Det behöver tydliggöras att alla har rätt att fritt få uttrycka sin identitet och sexualitet"

– Det är viktigt att vi psykologer deltar i Pride. Det behöver synlig- och tydliggöras att alla människor har rätt att fritt få uttrycka sin identitet och sexualitet. Även om vi har kommit en bra bit på väg så finns det fortfarande fördomar och hat mot dem som inte håller sig till normen. Vi psykologer vet ju att den utsattheten kan påverka en människas psykiska hälsa i negativ riktning, säger Kajsa Knappe och fortsätter:

– Vi var fem psykologer från förbundet som deltog i Pride-paraden. Det var en minskning jämfört med förra året,

Kajsa Knappe och Ulrika Sharifi i Prideparaden.

FOTO: PRIVAT

men några hade barn, barnbarn och arbetskamrater med sig, så vi blev ändå ett gäng. Från studenterna kom det tyvärr inte någon i år.

Reaktionerna på psykologernas deltagande bemöttes av nyfikenhet.

– Hela Pride genomsyrades av en positiv stämning. Det handlar ju om att föredra kärlek framför hat! Det kom också

fram personer som var nyfikna på vad det var för slags psykologi vi höll på med och varför vi gick med i paraden, säger Kajsa Knappe. ●

KAJSA HEINEMANN

■ Värmland Pride pågick i Karlstad 5-10 sept 2016.

■ Mer info: www.varmlandpride.com

AKTUELLT

Nya regler för svensk legitimation

Den 1 oktober började ett nytt system gälla för att ansöka om legitimation för psykologer utbildade utanför EU och EES. Det nya systemet innebär att den som söker svensk legitimation genom kunskapsprov ska kunna visa att man har de kunskaper och färdigheter som krävs för psykologexamen, och har då möjlighet att gå vidare mot legitimation även om utbildningen

skiljer sig från den svenska psykologutbildningen. Kunskapsprovet ska enligt Socialstyrelsen förhoppningsvis leda till att den sökande inte måste uppvisa lika omfattande skriftlig dokumentation som tidigare.

Efter ett godkänt kunskapsprov, som ett specifikt universitet får ansvar för (vilket det blir är i skrivande stund inte klart)

men som ska kunna genomföras även på andra orter, följer en kurs i svenska författningar, och steget därefter är att genom betyg eller intyg uppvisa tillräckliga färdigheter i det svenska språket. Slutligen följer en praktisk tjänstgöring innan den sökande kan ansöka om legitimation. Den 6 oktober träffar Psykologförbundet Socialstyrelsen för att diskutera de nya reglerna. ●

Bäst resultat om målet är helnykterhet

Personer med alkoholberoende som söker hjälp lyckas bäst om egen och vårdgivarens målsättning är att uppnå helnykterhet. Personer som vill uppnå en kontrollerad alkoholkonsumtion och söker vård hos en vårdgivare som delar den målsättningen, lyckas mindre bra. Det visar en studie från psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet.

Det finns olika synsätt bland vårdgivare för hur alkoholproblem ska hanteras. Vissa vill uppnå helnykterhet, andra förespråkar ett kontrollerat drickande. Kristina Berglund, docent i psykologi, har följt upp 201 vuxna patienter 2,5 år efter behandling för att se hur stor påverkan en samsyn på behandlingen har för behandlingsresultatet.

Resultatet visar att betydelsen av samsyn är underordnad betydelsen av målsättningen för behandlingen. Nära 90 procent av patienterna som var eniga med vårdgivaren om att inte dricka alls var fortfarande nyktra när uppföljningen gjordes, medan endast 50 procent av dem som var eniga med sin vårdgivare om en behandling som syftade till ett kontrollerat drickande hade lyckats få kontroll över det.

Slutsatsen är att en gemensam målsättning inte är det centrala för ett bra behandlingsresultat, utan att det i längden är svårare att hålla kvar ett kontrollerat drickande än att avstå helt. Studien är gjord inom ramen för projektet Gothenburg Alcohol Research Project (GARP) vid Psykologiska institutionen, och publicerad i *Alcoholism Clinical and Experimental Research*, 2016;40;874-9. ●

Trump typexempel på "den toxiska triangeln"

Donald Trump exemplifierar det som inom ledarskapspsykologin kallas "den toxiska triangeln", där narcissistiska och aggressiva drag har en central roll, förklarar psykologiforskaren Magnus Lindén.

Magnus Lindén på Institutionen för psykologi vid Lunds universitet är i sin forskning främst inriktad på destruktiva egenskaper i ett läge av krig eller terrorism. Men de teoretiska förklaringarna kan på flera sätt även tillämpas då det gäller människors stöd till Donald Trump och andra auktoritära politiska uttryck.

Magnus Lindén

"Auktoritära tendenser kan öka till följd av händelser omkring oss"

– Inom psykologin finns det tre faktorer som samspelar och tillsammans skapar det som brukar kallas den toxiska triangeln. Först ledarens egenskaper, som handlar om en stark narcissistisk personlighet och stark karmisma, samt ett aggressivt sätt att förhålla sig utåt. Nummer två är omvärldsfaktorerna, som just nu handlar mycket om instabilitet och upplevda hot, säger Magnus Lindén som nyligen

deltog i en paneldebatt i Lund.

– Den tredje faktorn är följarens egenskaper. Det har länge funnits en uppfattning att personer som Donald Trump lockar till sig en homogen grupp bestående av främst unga, vita och lågutbildade män.

– Ny forskning visar dock att det främst är personer som förespråkar höger-auktoritarism, personer som bland annat är beredda att använda våld och även har lättare än andra att exempelvis acceptera tortyr som stöder auktoritära och populistiska politiker och partier. Men även auktoritära tendenser kan modifieras till följd av händelser omkring oss. Efter attentaten den 11 september 2001 ökade dessa tendenser bland studenter, och vi såg liknande förändring efter attentaten i Paris, för att sedan minska igen efter några veckor, säger Magnus Lindén. ●

PETER ÖRN

■ Debatten "Har vi något att lära av Donald Trump" hölls på Café Athen, Lundagård, i Lund den 8 september. Förutom Magnus Lindén deltog chefredaktör Göran Greider, ledarskapsforskaren Charlotta Levay samt retorikprofessorn Anders Signell.

Ett presidentval med negativ effekt på anställda

Årets presidentkampanj i USA har lett till ovanligt mycket diskussioner på amerikanska arbetsplatser, vilka i sin tur skapat ökad stress och en lägre produktivitet. Det visar resultat från en undersökning som American Psychological Association, APA, genomförde under augusti. Nära hälften av de tillfrågade uppgav att detta presidentval har lett till fler politiska diskussioner på arbetsplatsen än tidigare val.

Negativa konsekvenser till följd av politiska diskussioner var vanligare bland män och yngre anställda: fler än var fjärde ung arbetare kände sig stressad till följd av diskussioner på arbetsplatsen och dubbelt så många män som kvinnor uppgav en lägre produktivitet.

Studien visade att över hälften av de anställda helt undvek att diskutera politik på arbetsplatsen, och en av

fem undvek kollegor på grund av kollegans politiska ståndpunkter. En stor andel uppgav även att det politiska samtalet gjort dem mer cyniska eller negativa på jobbet.

Studien *Politics in the Workplace* innefattar närmare 1 000 helt eller deltidanställda. Den är genomförd av APA:s Center for Organizational Excellence och publicerad på APA:s hemsida www.apa.org ●

FOTO: PETER ORN

Lars Nyberg

Får vi den åldrande hjärna vi förtjänar?

5 frågor till Lars Nyberg, professor i psykologi och neurovetenskap vid Umeå universitet. Han är en av forskarna bakom det 30-åriga Betula-projektet, som i en ny bok presenterar både "supergamlingar" och minnesstimulerande livsstilsfaktorer.

1 En av era upptäckter är att försämringen av det episodiska minnet – alltså en individs personliga, autobiografiska minne – börjar långt senare än vad man tidigare trott?

– Amerikanska studier har tidigare slagit fast att försämringen av hjärnans minnesfunktioner börjar redan i 20-årsåldern. Olika studier inom Betula-projektet visar att minnesfunktionerna snarare går in i ett slags plåtafas fram till 60-årsåldern. Det betyder att vi med vår forskning har skjutit upp punkten när det episodiska minnet börjar försämrats med 25–30 år.

2 Gener påverkar hjärnans åldrande till 50–60 procent. Livsstilsfaktorer – sett till hela individens liv – påverkar resten. Vilka är de viktigaste frisk- och riskfaktorerna?

– Vi och andra har kunnat belägga att utbildning och ett stimulerande arbete är tydliga friskfaktorer, liksom motion, sömn och kost.

3 Ni har också identifierat en högpresterande grupp om 18 procent som ni kallar "supergamlingar"?

– De svarar mot friskfaktorerna, och har, rent fysiskt, en till synes oförändrad, "ung" hjärna. Det är samma grupp som presterade väl i test redan från start.

4 Bland riskfaktorerna finns stress och depression. Det torde oroa många som drabbats av dessa folksjukdomar?

– Kanske kan den oron vara befogad, men vad gäller exempelvis stress är det svårt att säga vad som är hönan och

ägget. Det vi har konstaterat är att en mindre hippocampus-region kan vara en sårbarhetsfaktor, snarare än ett resultat av stress.

Det vi har kvar att förklara, med både risk- och friskfaktorer, är epigenetiken, alltså samspelet mellan vissa, individuella gener och miljöfaktorer som exempelvis uppväxtmiljö, fysisk aktivitet och andra enskilda faktorer.

5 De nya rönen sätter ett stadigt tumavtryck på individen. Får vi den åldrande hjärna vi förtjänar?

– Det finns alltid en fara när resultat som är framtagna utifrån ett befolkningstänk överförs på individer. Det kommer säkert att dyka upp personer som vill tjäna snabba pengar på de nya rönen, men det finns ingen quick fix. Det vi vill lyfta fram är det livslånga perspektivet. ●

ANNA KÅGSTRÖM

FAKTA

■ Betula-projektet – en longitudinell studie av åldrande, minne och demens – inleddes 1988 vid Umeå universitet under ledning av Lars-Göran Nilsson, professor emeritus i psykologi.

■ I nära 30 år har forskarna följt 5 000 personer i Umeåtrakten. Under den tiden har 600–700 av deltagarna utvecklat demens, och ett antal har avlidit. Den generösa databanken kommer framöver att användas för fler studier, bland annat kring epigenetik.

■ Boken *Det åldrande minnet. Nycklar till att bevara hjärnans resurser* (Natur & Kultur) är skriven av Lars-Göran Nilsson, Lars Nyberg och Peter Letmark, journalist.

LÄS MER OM
NYA BÖCKER
PÅ SID 18-19

Forskningsnotis

FOTO: ISTOCKPHOTO

Naturfilm ledde till mindre fängelsevård

Naturfilmer på video kan leda till en sänkt aggressionsnivå och färre våldshändelser bland fängelsedömda. Det visar en studie som presenterades under American Psychological Associations konvent i Denver i augusti. Studien är gjord på ett högsäkerhetsfängelse i USA. Filmer med bland annat hav, skogar, floder eller undervattensliv minskade nivån av upplevda negativa känslor som ångest, aggression och irritabilitet jämfört med en kontrollgrupp. Även antalet våldsamma överträdelser minskade drastiskt bland de fångar som fått se på naturfilm.

Studien genomfördes vid kriminalvårdsanstalten Snake River i Oregon. På en avdelning som inrymde 48 intagna fick hälften se naturfilmer tre till fyra gånger per vecka under ett år, hälften fick inte den möjligheten.

Intervjuer och skriftliga utvärderingar visar att de minskade nivåerna av upplevda negativa känslor kvarstod under flera timmar efter filmvisningen, och fängelsepersonalen rapporterade även färre våldsamma incidenter. De fångar som fått se naturfilmer begick 26 procent färre våldsamma överträdelser jämfört med kontrollgruppen, vilket motsvarar 13 färre händelser per år i det cellblocket.

Patricia H. Hasbach, doktor i psykologi, psykoterapeut och den som ansvarat för studien, uppger i en kommentar att direkt kontakt med naturen förvisso är det mest effektiva för vårt fysiska och psykiska välbefinnande, men att även indirekt exponering kan ge en tillfällig lindring från psykisk stress i vardagen. Hon anser att resultaten kan tjäna som modell för andra anstalter för att begränsa våldet och andra negativa beteenden bland de intagna. Titeln på studien är *Nature Imagery in Prisons Project: The Impact on Staff and Inmates in Solitary Confinement*. ●

"Psykologer bör bevaka en kommission av norsk

5 frågor till Jens Gisselgård, verksam som psykolog och sakkunnig inom norsk rättspsykiatri, som ser flera fördelar med det norska systemet – inte minst efterfrågan på psykologisk kunskap.

FOTO: ISABELL GISSELGÅRD

■ Jens Gisselgård, psykolog och medicine doktor från Sverige, i dag verksamhetschef vid Skagen nevropsykologiske klinikk i Stavanger. Under de fem år han arbetat som psykolog och forskare i Norge har han fått 60–70 uppdrag som sakkunnig i civil- och straffrättsliga mål. Ett trettiofem gånger har han vittnat i olika tings- och hovrätter.

1) Sverige har ett statligt rättsmedicinalt verk med enheter där lag med läkare som ytterst ansvariga genomför psykologiska bedömningar av misstänkta gärningsmän. Hur ser samarbetet ut inom norsk rättspsykiatri?

– I Norge har man ett system där domstolen i varje enskilt fall utser två sakkunniga som – oberoende av varandra – utför uppdraget. Utredning av psykosjukdomar och andra allvarliga psykiska sjukdomar är alltid centrala frågeställningar och självklara kunskapsområden för de sakkunniga, oavsett om de är psykiatrer eller psykologer. Psykologer har särskild kompetens när det gäller begävningsutredningar eller neuropsykologiska undersökningar. Psykiatrer har å andra sidan mer kunskap om effekter av farmakologisk behandling och somatik. Min erfarenhet är att kompetensen till största de-

len är överlappande när psykiater och psykolog samarbetar i rättspsykiatriska utredningar.

2) I Bergwall-domarna fanns endast en rättspsykiatrisk sakkunnig och ingen motpart i rättsprocessen, eftersom Bergwall erkänt mordet. Hur hade fördelningen av sakkunniga sett ut enligt den norska modellen?

– Detta fall är unikt på flera sätt och jag vill inte spekulera i hur det hade sett ut i Norge. I normalfallet önskar domstolen en bedömning av tillräknelighet och då utses två sakkunniga. I vissa fall är det särskild expertkompetens som efterfrågas och då kan domstolen besluta att utse en sakkunnig. I Norge finns ett organ, Den rettsmedisinske kommisjon, som kvalitetssäkrar samtliga rättsmedicinska sakkunnigutlåtanden i brottmålsprocesser. En invändning

man kan göra utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv är att det i Bergwall-målen var samme sakkunnige som anlätades vid upprepade tillfällen. Jag föreställer mig att Den rettsmedisinske kommisjon hade haft synpunkter på det.

Efter Bergwallkommissionen: Rättspsykiatrin granskas

Rättssäkerheten inom rättspsykiatrin och den psykiatriska tvångsvården måste säkerställas. Det vill regeringen, som nu har gett Socialstyrelsen och Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) i uppdrag att ta fram åtgärder. Bakgrunden är bland annat den kritik som framkom i Bergwallkommissionens rapport 2015.

Det behövs ett tryggare system för att kvalitetssäkrad kunskap och evidensbaserad praktik ska spridas till alla verksamheter inom rättspsykiatrin och den psykiatriska tvångsvården. Den som

vårdas inom dessa områden ska behandlas såväl jämlikt som rättssäkert. Därför har regeringen nu gett Socialstyrelsen och SBU i uppdrag att föreslå åtgärder som bidrar till en sådan utveckling.

Socialstyrelsens uppdrag handlar om att vidta åtgärder för att förbättra möjligheterna till uppföljning av tvångsvård, framför allt gällande datainsamling och statistik. Uppdraget ska ske

utvecklingen av modell"

3) Ett av Bergwallkommissionens förslag är just att utreda om det går att inrätta ett liknande organ som Den rettsmedisinske kommisjon i Sverige. Hur fungerar kvalitetsgranskningen?

– Vanligtvis samarbetar de sakkunniga om att i varje enskilt fall utarbeta en gemensam rapport, erklaring, som sedan sänds in till domstol, åklagarmyndighet och försvarsadvokat. En kopia sänds också till Den rettsmedisinske kommisjon för kvalitetsgranskning. Om något är oklart eller inte tillräckligt utrett kan kommissionen be om en tilläggsrapport. I regel genomförs rättegången först efter att kommissionen godkänt rapporten. Då blir de sakkunniga inkallade till rättegången och avger där sitt vittnesmål. Kommissionen behandlar cirka 500 rapporter per år, varav ungefär 350 är rättspsykiatriska utlåtanden.

4) Psykologers status är överlag högre inom det rättspsykiatriska fältet i Norge. Hur då?

– Psykologer i Norge kan självständigt genomföra både det som i Sve-

rige närmast motsvaras av "paragraf 7-undersökning" och "rättspsykiatrisk undersökning". I Norge arbetar psykiatrer och psykologer oberoende av varandra utifrån samma mandat från domstolen och får därmed samma status och ekonomiska ersättning för sin insats.

– Den psykologiska kompetensen efterfrågas också för kvalitetsgranskning. I den psykiatriska gruppen för Den rettsmedisinske kommisjon är fyra av nio ledamöter för närvarande psykologspecialister. Jag tycker att svenska psykologer med intresse för rättspsykiatri bör bevaka den eventuella utvecklingen av en motsvarande kommission i Sverige, och sörja för att psykologers kompetens blir representerad.

5) Och ändå: I den svenska modellen är rättspsykiatrisk kompetens samlad i ett verk, och i enheter som bedriver både forskning och klinisk verksamhet. Är det inte mer rättssäkert jämfört med den norska varianten, där domstolar utser sakkunniga i varje enskilt ärende?

– Det finns naturligtvis både för- och

nackdelar med båda. För att stimulera till forskning och utveckling på området finns det fördelar med att ha verksamheten samlad. Det finns flera kompetenscentra i rättspsykiatri i Norge, både på national och regional nivå. Samtidigt pågår en utveckling i Norge mot att formalisera de sakkunnigas kompetens, och det finns

"I regel genomförs rättegången först efter att kommissionen godkänt rapporten"

de som verkar för att rättspsykiatri ska bli en egen specialitet. En sådan specialistutbildning blir då sannolikt tillgänglig för både psykologer och läkare. Detta är en spännande utveckling som också skulle ge ökat intresse för forskning och klinisk verksamhet inom rättspsykiatri i Norge. ●

ANNA KÅGSTRÖM

i samråd med Sveriges kommuner och landsting (SKL) samt med E-hälsomyndigheten och Inspektionen för vård och omsorg (IVO).

SBU:s uppdrag handlar om att ta fram systematiska kunskapsöversikter inom rättspsykiatri, samt utifrån en behovsinventering genomföra systematiska översikter på särskilt angelägna områden. Bakgrunden till SBU:s uppdrag

är bland annat den beskrivning om ett ökat behov av kunskapsstyrning inom rättspsykiatri som framfördes i betänkandet *Rapport från Bergwallkommissionen* (SOU 2015:52).

– Ett problem är att det förvisso ofta finns vetenskaplig evidens men att kunskapen inte finns samlad någonstans. Vi kommer att ta in experter från främst det rättspsykiatriska området som utifrån sina kliniska erfarenheter och det

de till vardags stöter på ska göra en kartläggning av kunskapsläget på relevanta områden både nationellt och internationellt, säger projektledaren Frida Mowafi på SBU. ●

PETER ÖRN

■ **SBU ska redovisa en första delrapport för regeringen senast 31 december 2016 och Socialstyrelsens första delrapport ska redovisas senast 1 december 2017.**

Låst miljö -inget hinder för behandling

Säkerhetshäktet i Göteborg har efter en rad suicid och suicidförsök hos klienterna satsat på psykologtjänster. Sofia Boman ansvarar för att utveckla psykologverksamheten.

– Man skulle kunna kalla häktet för parallellprocessernas hus. Jag arbetar både med de häktades ångest och med att handleda personalen, säger hon.

TEXT: KRISTINA KARLBERG FOTO: TOMAS OHLSSON

Överfallslarmet ljuder från en avdelning. Flera kriminalvårdare beger sig springande dit. Men psykolog Sofia Boman, på väg till sitt arbetsrum, står lugnt kvar i korridoren och avvaktar.

– Det går flera falsklarm i veckan. Det räcker att man lutar sig lite för mycket åt sidan med larmet i fickan och inte hinner larma av.

Det berättar Sofia Boman när vi träffas på hennes arbetsplats på Säkerhetshäktet i Göteborg, som har tre psykolog-

tjänster och en PTP-tjänst. Satsningen är unik i Sverige och är en följd av att flera självmord och självmordsförsök tidigare har ägt rum på häktet.

Här har Sofia Boman arbetat i tre år med uppdraget att utveckla psykologverksamheten. Hon är van vid att alltid bära larm på jobbet och ha ”pip-fria” kläder som gör att hon snabbt kan passera genom metalldetektorerna i byggnaden. För att träffa sina klienter på avdelningarna måste hon gå förbi en mängd låsta säkerhetsdörrar och övervakningskameror.

– Jag är så van vid miljön att jag inte längre tänker på den. Skulle något hända vet jag att flera personer snabbt kommer till undsättning. Jag känner mig trygg, annars skulle det inte funka att jobba här, förklarar hon.

Larmet slutar ljuda. Det var ett falskt alarm.

Inne på avdelning 8 sträcker sig långsmala vita korridorer med rader av dörrar med små luckor. Bakom varje dörr sitter någon inlåst. Sofia Boman visar ett kontaktmannarum i en av korrido-

**”Det är en paradox.
I den låsta miljön har jag
ett fritt arbete”**

rerna. Det är i den typen av rum som hon oftast träffar sina klienter, som är i kris, har kraftig ångest och som frågar sig varför livet har blivit som det blivi – en fråga som kan vara starten på en psykologisk behandling. Rummet är sparsamt möblerat med två gröna stolar, ett kvadratisk bord och ett smalt gallerförsedd fönster.

– Det är viktigt att klienterna får gå till ett annat rum och prata om sina känslor och inte behöver göra det i cellen, säger hon.

Alla klienter får vid inskrivningen

träffa en sjuksköterska som bedömer om det behövs psykologkontakt. De häktade kan också själva önska det. Det är vanligt att klienterna hamnar i kris när de tas in för första gången, berättar Sofia Boman.

– De mår dåligt av isoleringen och får panikångest i den inlåsta miljön. Särskilt tufft kan det vara för dem med restriktioner, vilket nästan alla har under utredningstiden innan de varit uppe i tingsrätten. Restriktionerna kan innebära att de inte får se på tv, läsa dagstidningar eller ta emot besök. Det

är också vanligt med kraftig ångest när drogerna försvinner ur kroppen.

Ungefär hälften av arbetstiden arbetar Sofia Boman med klientarbete. Förutom krissamtal har hon terapiesamtal som kan sträcka sig över längre tid. En del klienter befinner sig på häktet i månader, ibland så länge som ett eller två år.

Orsaken till de långa häktningstiderna är omfattande utredningar med många inblandade personer och överklaganden till högre rättsinstanser.

Även om Sofia Boman känner till vil-

■ Totalt 61. Av dessa är 40 på anstalter, 13 inom frivården, 6 på häkten (4 av dessa arbetar på Säkerhetshäktet i Göteborg) och 2 inom övrig verksamhet. Externa psykologer anlitas dock ofta som konsulter.

■ Arbetar vanligtvis med behandling och utredning av klienter samt handledning och utbildning av personal. Källa: Kriminalvården (mars 2016).

ka brott som klienterna är misstänkta för, utgår hon ifrån deras versioner och vad de vill ha hjälp med. Hon är också tydlig med sin tystnadsplikt.

– En del har tänkt söka hjälp hos psykolog tidigare, men vänt på vägen dit. När de sitter på häktet i en jobbig situation händer det att motivationen kommer på nytt. Min förhoppning är att jag ska kunna ge dem en bra erfarenhet av psykologkontakt, som gör att de vill fortsätta hos någon annan psykolog efter tiden här.

Hon fortbildar sig inom ISTDP, (Intensive Short-Term Dynamic Psycho-

therapy), en metod som hon märker fungerar bra för många av klienterna.

– Jag kan jobba med klienternas ångest och ha ett tydligt fokus i samtalen. Annars finns det risk för att samtalen mest handlar om frustration över att vara på häktet och det leder inte till förändring.

Utöver klientarbetet jobbar Sofia Bo- man även med handledning och utbildning av personal. Ofta handlar det om internhandledning för kriminalvårdarna där de försöker förstå de häktade ur olika perspektiv.

– Man skulle kunna kalla häktet för parallellprocessernas hus. Många

klienter har hög ångest som de agerar ut och det är vanligt att personalen utsätts för manipulativa beteenden. Därför är det viktigt att kriminalvårdarna kommunicerar med varandra och har ett gemensamt förhållningssätt till de häktade.

Det händer att hon och hennes psykologkollegor får kommentarer från andra psykologer om att det inte går att bedriva behandling i den låsta miljön. Det tycker hon känns tråkigt.

– Jag försöker sprida kunskap om hur vi jobbar, till exempel genom att ta emot studiebesök och praktikanter från

”Min förhoppning är att de häktade vill fortsätta hos en psykolog efter tiden här”

Häkteschefen:

"Vi gör suicidscreening på samtliga intagna"

Sofia Boman

psykologprogrammet. Förhoppningsvis kan även den här artikeln bidra till att förändra den felaktiga uppfattningen, säger hon.

Sofia Boman upplever inte arbetet som ensamt. Tvärtom. Utöver kontakten med klienter och häktespersonal träffar hon dagligen psykologkollegorna i det gemensamma arbetsrummet. Hon har också tillgång till egen extern handledning varannan vecka.

– Vi psykologer ger varandra kollegialt stöd. I synnerhet vid akuta händelser är det bra att ha någon att bolla med.

På väg genom korridorerna stannar Sofia Boman ofta till och växlar några ord med häktespersonalen.

– Jag trivs här, arbetet passar mig jättebra. Jag är en flexibel och tydlig person och det är egenskaper som behövs här.

Arbetsdagarna lägger hon upp själv, men det kan snabbt bli förändringar i planeringen. En klient kanske måste träffa en advokat i stället, medan någon annan är i akut behov av krissamtal.

– Det är en paradox. I den låsta miljön har jag ett fritt arbete. ●

Säkerhetshäktet i Göteborg är med sina 300 anställda, 350 häktesplatser och mellan 5 500 till 6 000 intagna per år det största häktet i landet. Här arbetar fyra av landets totalt sex anställda häktespsykologer, tre heltidstjänster och en PTP-psykolog, vilket gör häktet unikt. En av dessa är psykolog Sofia Bohman (läs intervjun här intill).

Stefan Björk, chef för häktet i Göteborg sedan fem år, blir förvånad över att de är ensamma om att ha så jämförelsevis många psykologer anställda.

– Vi har bland annat omvandlat externa resurser för handledning till egna resurser och anställt personer som leder personalen. Och för två år sedan kom ett regeringsuppdrag att Kriminalvården måste satsa på unga intagna under 21 år. För de extra resurserna som

tilldelades anställde vi en psykolog på heltid, förklarar Stefan Björk.

Enligt honom är satsningen på psykologer en del i arbetet med att förebygga suicid, men det krävs mer än så.

– Sådant går inte att lägga bara på en personalgrupp. Det är en helhet. Det är personalen, olika professioner i samverkan. Dessutom gör vi numera suicidscreening på samtliga intagna, enligt Socialstyrelsens rekommendationer. Den görs inte av psykologer, utan av ordinarie personal. Våra psykologer arbetar främst med handledning och med klientsamtal, säger Stefan Björk.

– Ännu har ingen utvärdering gjorts, men det finns diskussioner, säger Stefan Björk. Det skulle vara intressant att göra det. ●

KAJSA HEINEMANN

Själv mord på häkten

2007 tog 12 personer sina liv på landets häkten. För att minska suicid och suicidförsök bland de intagna inom Kriminalvården inleddes hösten 2007 ett förstärkt förebyggande arbete, med sammantaget 35-tal åtgärder. Och som ett resultat har självmorden minskat drastiskt. Antal självmord/år: 5 (2008), 2 (2009), 2 (2010), 4 (2011), 5 (2012), 3 (2013) och 2 (2014). Åtgärder som gjordes var bland annat:

■ **Säkrare rutiner** för att agera vid akuta tillstånd, första hjälpen, abstinens-tillstånd och självskadande handlingar.

■ **Ett screeningverktyg** som hjälpmedel för personalen att säkerställa att intagnas mentala hälsobehov uppmärksammas.

■ **Utbildningsinsatser** för cirka 4 500 anställda under första året och som en kontinuerlig del i grundutbildningen och i fortbildning för kriminalvårdare.

■ **Omvårdnadsinspektioner** i form av egenkontroll av landets samtliga häkten där bemanning rutiner, utbildning, suicidscreening, integrering sjukvård-kriminalvård och kommunikation mellan

olika verksamheter granskades, följdes upp och – där det eventuellt behövdes – åtgärdades.

■ **Olika typer av insatsutrustning** togs fram: hjärtstartare, nedskärningsutrustning, andnings- och skyddsmasker. Dessutom kontrollerades och åtgärdades häktescellerna minutiöst för att reducera möjligheterna att begå självskadande handlingar till ett minimum.

■ **Häkteskoordinatorer**, med uppgift att ytterligare utveckla arbetet med att förebygga, förhindra och hantera självskadande handlingar bland de häktade, inrättades i Göteborg, Huddinge, Kronoberg och Malmö.

(Källa: Kriminalvården)

Om arbetet med ensamkommande pojkar:

”Svårt att inte bli

Arbetet med ensamkommande barn är ett aktuellt ämne. PTP-psykolog Zena El-Haj Ibrahim är behandlingsansvarig på Nackagården Fisksätra HVB-hem för ensamkommande pojkar mellan 14 och 18 år. Här skriver hon om vad som krävs för att ge dem verktyg att hantera svårigheter men också bli självständiga individer med hopp om framtiden.

Nackagården Fisksätra HVB är ett behandlingshem som tar emot pojkar i åldrarna 14-18 år med olika social och kulturell bakgrund – nyanlända och ensamkommande, asylsökande samt de med permanent uppehållstillstånd. Gemensamt är att de uppvisar utåtagerande-, undvikande- och trotsbeteenden. Behandlingshemmet strävar efter att skapa en trygg miljö och ett sammanhang där de kan stärka sin förmåga att få positiva upplevelser av att lyckas och klara av saker. De kompetenser som finns inom verksamheten är psykologer, socionomer, beteendevetare, terapeuter, konsultläkare och sjuksköterska. Den personalgrupp som arbetar med pojkarna dygnet runt är behandlingsassistenter, som behärskar flera språk och är utbildade inom bland annat beteendevetenskap och socialpedagogik (Nackagården, 2015).

Majoriteten av pojkarna har flytt undan hemiska förhållanden och rest långt och länge innan ankomsten till Sverige. De ställs dagligen inför utmaningar; psykologiska, medicinska, psykiatriska, sociala och kulturella. Det är svårt att inte bli otroligt berörd av deras historia. Det krävs mycket mod, målmedvetenhet och vilja för att genomföra en sådan

resa. Det är bland annat dessa styrkor som jag vill lyfta fram och stärka hos pojkarna. Det är dessa egenskaper som kommer att vara deras verktyg för att nå sina mål i detta nya land. Vi vet att barn som får ett gott föräldrastöd under svåra traumatiska omständigheter minskar risken att utveckla psykiatriska symtom, men detta skydd finns inte för ensamkommande barn (Ekblad, 2016).

Min utbildning har försett mig med en gedigen och bred kunskapsbas inom psykologi med en inriktning inom kognitiv beteendeterapi (KBT). Det vi psykologer är experter på är bland annat att förstå vad som styr beteenden och att hitta strategier för beteendeförändringar, därmed är beteendeanalys ett av mina främsta arbetsverktyg. Analysens syfte är att hitta funktionen och de vidmakthållande faktorer hos de beteenden som utgör det största hindret för en fungerande vardag. Sedan formulerar jag en skraddarsydd behandlingsplan till behandlingsassistenterna som utgår från den i sitt dagliga arbete med pojken.

En otroligt viktig del av behandlingen är den kontinuerliga uppföljningen av pojkens utveckling samt behandlingsarbetet. Hur går det för X? Är de insatta åtgärderna adekvata eller behö-

”Språkkunskap och sociala nätverk är de främsta faktorerna som främjar nyanländas välmående”

otroligt berörd”

Zena El-Haj Ibrahim, PTP-psykolog, behandlingsansvarig på Nacka-gården HVB-hem.

FOTO: ULRICA ZWENGER

ver vi göra ändringar? Upplever pojken att det går framåt för honom? Vad behöver assistenterna för verktyg för att på bästa sätt hjälpa pojken?

Ungdomarna har oftast klart för sig vad de vill i livet; de vill lära sig språket, skaffa sig en utbildning och sedan ett bra jobb. Det är inte alls ovanligt att tidigare psykologiska trauman inklusive separationer, sömnsvårigheter, ångest med mera försvårar detta för dem. Av den anledningen är det viktigt att arbeta med pojkarnas svårigheter och hitta alternativa beteenden till deras nuvarande icke funktionella sådana. Det är minst lika viktigt att belysa och främja pojkarnas styrkor och resurser. Jag väljer att låta detta salutogena synsätt¹ genomsyra hela mitt arbetssätt med pojkarna, vilket stärker deras tillit till sina egna förmågor.

Förutom det salutogena perspektivet utgår jag även från det biopsykosociala². Ensamkommande ungdomar har nästan inget socialt nätverk när de kommer till ett nytt land. De är oftast rädda för myndigheter och har en skeptisk inställning till vuxna och auktoriteter. En stor del av vårt arbete på boendet är att skapa en trygghet för dessa pojkar för att sedan kunna bygga ömsesidiga relationer. Boendet blir deras hem och personalen deras familj. ➤

► Det är vår uppgift att hjälpa dem med allt det praktiska, men ännu viktigare att agera som bra förebilder och empatiska nyckelpersoner i deras liv. Vi har ett ansvar att utbilda dem kring hur det svenska samhället fungerar (myndigheter, hälsovård, skola, kultur) för att de

ras och skapa sociala nätverk (El-Haj Ibrahim, 2014).

Vi psykologer besitter ovärderlig kunskap som behövs vid arbetet med nyanlända barn och ungdomar. Vi behöver kartlägga deras behov, och formulera insatser/interventioner och följa upp dem. En stor andel av dessa barn har neuropsykiatriska och kognitiva svårigheter som behöver utredas och behandlas.

Genom mitt nära samarbete med bland annat socialtjänsten, skola och god man får jag en mer nyanserad helhetsbild av pojken. Sådan heltäckande information är viktig då jag ska bedöma en pojkes styrkor och svagheter samt lämpliga insatser. En god och kontinuerlig dialog med dessa aktörer är viktig för uppföljning och utvärdering av pojkens utveckling.

Liksom arbetet med alla ungdomar, kräver arbetet med ensamkommande ungdomar på ett HVB att man är faktabaserad, lyhörd, empatisk och tålmodig. Psykologen bör ha ett öppet förhållningssätt och skapa en god allians med ungdomen, något som både individen och samhället tjänar mycket på i längden. Ett accepterande och tryggt klimat resulterar i givande samtal med ungdomen som på sikt leder till bättre välmående hos denne. Genom att vinna ungdomens förtroende vågar han öppna upp sig och dela med sig av värdefull information som oftast är väldigt viktig för behandlingsarbetet.

Psykologen på ett HVB behöver också ha en god relation till och ett nära samarbete med övrig personal på boendet, särskilt behandlingsassistenterna. Det dagliga informationsutbytet om pojkarna ligger till grund för utvärderingen av ungdomarnas utveckling. Många gånger är behandlingsassistenterna i behov av handledning kring hur de ska agera i olika situationer som uppstår med pojkarna. Sådana frågor är viktiga att ta upp på bland annat personalmöten men också att diskutera enskilt med behandlingsassistenterna under avsatt handledningstid. Min uppfattning är att assistenterna finner dessa samtal väldigt givande och utvecklande.

Avslutningsvis vill jag poängtera vikten av att tillgodose ensamkommande barn och ungdomars psykiska behov. Förutom behandling bör de erbjudas förebyggande insatser som fungerar som buffertfaktorer. Det kan vara allt från skolgång och idrott till en daglig samtalskontakt. Genom att tidigt kartlägga deras behov kan vi förebygga mycket av den psykiska ohälsa som många tråkigt nog utvecklar.●

ZENA EL-HAJ IBRAHIM

PTP-psykolog

FOTNOTER

¹ Fokuserar på faktorer som orsakar och vidmakthåller hälsa.

² Studerar hur biologiska, psykologiska och sociala faktorer samverkar och påverkar en individ.

”Genom att tidigt kartlägga deras behov kan vi förebygga mycket av den psykiska ohälsan”

lättare ska kunna integreras och känna samhörighet – något som har en positiv effekt på deras välbefinnande.

Resultaten från min masteruppsats i psykologi, *Psykisk hälsa och välmående hos nyanlända barn – en studie med SDQ-skattningsformuläret och fotografiintervju*, visade att språkkunskap och sociala nätverk var de främsta faktorerna som främjade de nyanlända barnens välmående. De svårigheter de upplevde vid ankomsten till Sverige var främst en följd av att inte kunna språket eller känna till landets kultur. Nyckeln till det förbättrade måendet var först och främst att de lärt sig det svenska språket tidigt efter ankomsten samt att gå i en skola i syfte att integrera

REFERENSER:

Ekblad, S. (2016). (Temaredaktör) Temanummer: Ensamkommande flyktingbarn och unga – om hur de har det och hur det är möjligt att åstadkomma förbättringar. Socialmedicinsk tidskrift 2016:93(1)7-9.

El-Haj Ibrahim, Z. (2014). Psykisk hälsa och välmående hos nyanlända barn – en studie med SDQ-skattningsformuläret och fotografiintervju.

Hogrefe Psykologiförlaget AB (2015). Leiter-R. Hämtad 2015-12-23 från <http://www.hogrefe.se/Klinisk-psykologi/Utveckling-och-begavningstest/Leiter-R/>

Nackagården (2015). Nackagården Fisksätra HVB. Hämtad 2015-12-23 från <http://www.nackagarden.se/viewNavMenu.do?menuID=83>

Pearson (2015). Ravens matriser. Hämtad 2015-12-23 från <http://www.pearsonassessment.se/produkter/arbetspsykologi/ravens-matriser.html> www.migrationsverket.se

STÖD • KUNSKAP • BEMÖTANDE

SEX MOT ERSÄTTNING BLAND UNGA HBTQ-PERSONER

På **Pegasus.se** kan du få information om sex mot ersättning bland unga hbtq-personer, tips på bemötande och beställa material. Vi erbjuder utbildningar till yrkesverksamma som möter unga i sitt arbete.

www.pegasus.se

Stort tryck vid Psykologiscenen under Bokmässan

Psykologiscenen på Bokmässan 2016 i Göteborg bjöd på ett mer späckat program än någonsin. Under fyra dagar avverkades 60 scenframträdanden, parallellt med bokförsäljning, signering och psykologer som svarade på besökares frågor vid montern "Fråga psykologen".

TEXT OCH FOTO: PETER ÖRN

Även i år ledde scenframträdanden på Psykologiscenen till igenproppade gångar mellan montrarna; framför scenen fanns 60 sittplatser men 200 åhörare eller ännu fler var inte ovanligt.

– Vi har tagit till oss den kritik som riktats mot att trängseln ibland blir alltför stor och har i år försökt skapa en mer ordnad kö vid boksignering, berättar Emily Storm, redaktör för *Psykologiguide*n och huvudansvarig för Psykologiscenen.

Bland årets skrivande psykologer och psykiatriker som framträdde på Psykologiscenen fanns Anna Käver, Bo Hejlskov Elvén, Åsa Nilsson och många fler. Men även andra än psykologer gästade scenen.

– Ett spännande framträdande var

Anna Bennich Karlstedt

det med Carolina Klüft som deltog under både lördag och söndag, vi har nog uppmärksammat idrottspsykologi för

lite tidigare, liksom juristen och författaren Jens Lapidus som under söndagen talade om samhällets mörkare sidor, säger Emily Storm.

Vid montern "Fråga psykologen" fanns under de första två dagarna bland andra psykologen och relationsexperten Anna Bennich Karlstedt för att svara på besökares frågor.

– Det kan vara frågor om allt – från en mormor som är orolig för att barnbarnet sover dåligt till mer tyngre frågor om psykisk ohälsa, där jag kanske

Emily Storm

Tuija Lehtinen och Jenny Jakobsson Lundin

"Flytta in elevhälsan i klassrummet"

Elevhälsan skulle kunna arbeta mycket mer proaktivt om den också ges möjlighet att stötta lärarna. Det hävdar skolpsykologerna Tuija Lehtinen och Jenny Jakobsson Lundin som i den nyutkomna boken *Psykologi för klassrummet* (Lärförlaget) pläderar för ett

"känslokompetent" ledarskap, där lärare och annan personal på skolan får ett mer uttalat och organiserat stöd i psykologisk kunskap.

– Att vara lärare är ett oerhört utsatt och ensamt jobb, säger Jenny Jakobsson Lundin. Men även om lärare rent fysiskt

är ensamma i klassrummet ska de känna att stödet finns, mitt i känslöhanteringen och lärandeprocessen. För oss psykologer är det så självklart med handledning, vi kan tycka att också lärare kunde behöva det.

ANNA KÄGSTRÖM

Psykolog Jenny Jägerfeld samtalar med författaren och bloggaren Sandra Beijer om kärlek som gör ont.

Jenny Jägerfeld

”En transperson ska inte behöva utbildas sin terapeut”

Psykologer behöver öka sin kunskap om transpersoner och ”genderfluid”, alltså när könsidentiteten är flytande. Det hävdade Jenny Jägerfeld, psykolog, sexolog och författare i ett seminarium på temat ”Att vara ung och trans i en tvåkönad värld”.

– En transperson ska inte behöva lägga sina dyra terapipengar på att utbildas sin terapeut, sa Jenny Jägerfeld. Det bemötande man får när man kommer för att berätta om sitt allra innersta kan bokstavligen vara på liv och död. Då måste man som psykolog tänka på hur man benämner saker och veta vilka frågor man faktiskt inte kan ställa.

Utgångspunkt för samtalet var hennes roman *Brorsan är kung* (Rabén & Sjögren) om Måns, vars dopnamn och juridiska kön är en flickas, och samtalspartnern Moa-Lina Olbers Croalls faktabok för unga, *I mitt namn – en bok om att vara trans* (Natur & Kultur) som bygger på intervjuer och faktaavsnitt.

ANNA KÅGSTRÖM

kan ge tips och råd och föreslå vart de kan vända sig. Favoritfrågor är sådana då jag själv känner att jag verkligen kan hjälpa, att jag gör skillnad, säger Anna Bennich Karlstedt och fortsätter:

– Frågor om relationer ligger mig varmt om hjärtat och många besökare vågar ta upp både känsliga och personliga frågor. Det är väl också ett tecken på att det fortfarande ofta är allt för svårt att få kontakt med en psykolog ute i samhället.

När Anna Bennich Karlstedt själv gick igenom en skilsmässa väcktes en rad funderingar. Varför dessa upplevelser av skam och misslyckande? Och vad händer med trovärdigheten i rollen

som relationsexpert? Nu kommer hon med boken *Vägen genom skilsmässan – att hantera en förlopad kärleksrelation* (Natur & Kultur, 2016), och på Psykologiscenen samtalade hon om relationer och separationer.

– Jag tyckte det var spännande att fundera över begreppet ”misslyckande” och känslan av skam i samband med skilsmässor. Det är känslor som grundar sig i samhällets normer som säger att vi helst bör leva med en och samma person under hela livet, säger Anna Bennich Karlstedt, och fortsätter:

– Jag vill med boken även slå hål på en massa myter som finns i förhållande till skilsmässor. Så som att vi skulle ge upp allt för lätt, att vi tar för lättvindligt på

relationer. Hur vet vi det? Vi måste i högre utsträckning normalisera skilsmässan och minska dömandet kring den.

Psykologiscenen arrangerades av *Psykologiguiden* i samarbete med bokförlaget Natur & Kultur, tidskriften *Modern Psykologi* och SvD Idagsidan. ●

■ **Bokmässan i Göteborg pågick 22-25 sept.**

■ **Läs längre versioner av artiklarna på www.psykologtidningen.se**

Ann Frisén och Sofia Berne

Forskare ger tips på hur nätmobbning kan stävjas

Det finns en ganska omfattande forskning på området nätmobbning, berättar psykologiforskaren Sofia Berne, som tillsammans med psykologiprofessorn Ann Frisén talade om nätmobbning på Psykologiscenen. Nu kommer de med boken *Nätmobbing*

– *Handbok för skolan* (Natur & Kultur, 2016). Det viktigaste syftet med boken är att bli ett verktyg för skolpersonal i arbetet mot nätmobbning.

– Tonvikten ligger på ålderna 7-15 år. I boken går vi igenom olika interventioner

för att förebygga nätmobbning, till exempel hur man ökar självtilliten och medvetenheten om nätmobbning hos barn, hur man skapar öppna kommunikationskanaler mellan barn och vuxna, liksom vett och etikett på nätet, säger Sofia Berne.

PETER ÖRN

Här är FS:s förslag till ny organisation

Att bättra ta tillvara medlemmarnas drivkrafter är en grundtanke i förslaget till förändrad organisation för Psykologförbundet.

– Vi har många eldsjälar och förbundet behöver deras engagemang, säger Ulrika Sharifi, 2:e vice ordförande i Psykologförbundet.

TEXT: CARIN WALDENSTRÖM ILLUSTRATION: KATI METS

Psykologförbundets organisation har varit en fråga för diskussion under flera kongresser. Den förra kongressen, 2013, landade i att organisationen ska utredas vidare och att ett nytt förslag ska läggas fram vid 2016 års kongress.

En extern utredare, Benny Johansson, med mångårig erfarenhet av arbete inom Saco gjorde en grundlig analys byggd på intervjuer med medlemmar på olika nivåer.

Utredarens slutsats är att det är inte är organisationen i sig som brister. I stället för att den ska förändras i någon större omfattning föreslår Benny Johansson att förbundet ska koncentrera sitt arbete på att integrera fackliga och professionella frågor och samordna det arbetet för att på så sätt öka

medlemmarnas engagemang. Kan man arbeta på det sättet är mycket vunnet, menar Benny Johansson.

– Vi hade inte väntat oss den slutsatsen, men vi tycker att han har rätt. Vi behöver fokusera på syfte, arbetsformer och kommunikation för att bättra kommunicera och få med medlemmarna i arbetet. Bristande engagemang är något som vi och många andra organisationer har problem med i dag, säger Ulrika Sharifi och fortsätter:

– Sedan utredningen kom har vi diskuterat hur vi ska gå vidare. Vi har tagit upp frågorna på rådskonferenser, i psykologföreningar, med studerande och i yrkesföreningarna för att få hjälp med att hitta nya arbetssätt för att jobba med professionsfrågor och fackliga frågor på ett samordnat sätt. Vi behöver skapa former för att stärka

medlemmar, förtroendevalda och föreningar.

Styrelsen föreslår därför bara mindre förändringar i den nuvarande organisationen; en berör Psykologförbundets ändamålsparagraf i förbundets stadgar. Den nya formuleringen som föreslås är:

”Psykologförbundet verkar för psykologers möjligheter att utöva sitt yrke till gagn för klienter liksom för den verksamhet och det samhälle i vilken psykologen verkar. Högkvalitativ grundutbildning, regelbunden kompetensutveckling, goda arbetsvillkor och bra löner är viktiga förutsättningar för psykologprofessionen. Psykologförbundet ska bidra till att främja psykologin som vetenskap och göra psykologiska kunskaper tillgängliga.”

Studeranderådet, SR, berörs i en del av förslagen som styrelsen lägger fram för kongressen. Vid 2013 års kongress beslutades om två ordförande för SR, men nu vill de gå tillbaka till att ha en ordförande och en vice ordförande.

– Vi har lyssnat på studenternas erfarenheter, de vill backa tillbaka

till det gamla och vi har inget att invända mot det.

Nytt är också att ordföranden och vice ordföranden ska väljas vartannat år i stället för som i dag vart tredje. Också det är ett önskemål från studenterna.

Nytt namn på det som tidigare kallades regionala föreningar för studerande, RFS, förslår bli "Sveriges Psyko-

logförbunds studentförening", följt av studieort, exempelvis "Sveriges Psykologförbunds studentförening Lund".

Under tidigare kongresser har det kommit olika förslag om att skapa en regional nivå i förbundet.

– Det är en komplicerad fråga som vi arbetat med, vänt och vridit på men

- som vi behöver titta vidare på och återkomma med ett förslag för under 2017.
- Vi har saknat en regional nivå och har diskuterat möjligheten att koppla valdistrikten till någon typ av föreningsnivå. I dag är det ett problem att vissa psykologföreningar inte är representerade på kongressen och att det

"Vi vill uppmuntra till nätverk, men vi behöver veta vilka som är knutna till förbundet"

inte finns en tydlig koppling mellan ombud och psykologföreningar. Det vi gör i nuläget är att vi föreslår en in-

struktion för kongressombuden att varje ombud har ansvar för att representera och kommunicera med de olika organisationerna i sitt valdistrikt, säger Ulrika Sharifi.

En organisationsform som inte funnits upptagen i förbundsstadgan tidigare är nätverk. En nyhet i styrelsens förslag är att nätverken ska formaliseras genom att FS ska godkänna nätverken.

- Vi vill stödja och uppmuntra nätverk men vi behöver samtidigt veta vilka nätverk som är knutna till Psykologförbundet. Det enda kravet på nya nätverk kommer att vara att nätverket ställer sig bakom förbundets syfte och mål, säger Ulrika Sharifi.

Yrkesföreningarna föreslås få nya namn på temat "Nationell förening för"

följt av specialområde, exempelvis: "Nationell förening för Neuropsykologi inom Sveriges Psykologförbund".

En fråga som styrelsen i dag inte kommer att gå vidare med är att inrätta ett professionsutskott. Fokus kommer i stället att vara på att möta föreningarna och utveckla kommunikationen och engagemanget.

- Det förslag som styrelsen lägger fram är förankrat på olika nivåer i organisationen redan nu. Varje idé har vi velat stämna av och vi har lyssnat på de synpunkter vi har fått, säger Ulrika Sharifi. ●

■ Propositionen kommer att finnas att läsa i sin helhet på medlemssidorna på www.psykologforbundet.se

ANNONS

Använd våra nya läkarutlåtanden!

- ✓ Assistansersättning
- ✓ Bilstöd
- ✓ Handikappersättning
- ✓ Sjukersättning
- ✓ Vårdbidrag

Du gör det tryggare och enklare för patienten.

www.fk.se/lakarutlatande

Försäkringskassan

Mer om kongressen i nr 8

- ◆ Förbundsstyrelsens 1:e vice ordförande Kerstin Twedmark avgår efter långt fackligt engagemang.
- ◆ Maria Nermark föreslås som ny styrelseledamot för att hon är "orädd och vågar sticka ut hakan": Hur tänker hon använda den egenskapensom ledamot?
- ◆ Läs motioner och motionssvar till kongressen.
- ◆ Facit efter tre år: Vad har ni åstadkommit, förbundsordförande Anders Wahlberg?
- ◆ Läs om Förbundsstyrelsens mål för den kommande kongressperioden.
- ◆ Vad vill du läsa om inför kongressen? Kontakta redaktionen@psykologtidningen.se

Maria Nermark

LEDAREN

Anders Wahlberg, psykolog och förbundsordförande

"Det blåser helt klart medvind för psykologin"

Imitten av november äger Sveriges Psykologförbunds kongress rum. På Djurönäs konferensanläggning kommer över hundra psykologer att samlas för att följa upp arbetet som skett de senaste tre åren och fatta beslut för de kommande tre. Det kommer att vara en kreativ helg med många spännande frågor som ska bidra till framgång för dig som medlem. En av frågorna presenteras här i *Psykologtidningen*, men alla handlingar finns att läsa på Psykologförbundets hemsida.

En kongress är ett tillfälle att fundera över vad som hänt, framgångar vi rönt och misstag vi gjort. Det är också ett tillfälle att planera för vad vi ska göra för att ytterligare stärka psykologernas ställning, arbetsmiljö och villkor samt hur vi med vår kunskap kan göra samhället bättre.

I skrivande stund är jag på väg hem från Bokmässan i Göteborg där Psykologiscenen än en gång blivit en stor succé med mängder av besökare och många psykologer som i kortföreläsningar eller med briljanta intervjuer med intressan-

ta profiler spred psykologisk kunskap till allmänheten. För er som inte redan vet det så arrangeras Psykologiscenen av förbundets *Psykologiguiden*.

En av deltagarna, som inte var psykolog, ställde en fråga som fick mig att ytterligare fundera på den fråga som redan funnits med inför kongressen. Frågan var ungefär: "Vet ni vad ni gjort för att psykologen så markant har stärkt sina positioner under det senaste decenniet och kan ni dela med er av den kunskapen?" Deltagaren tog också några exempel, varav självklart *Psykologiguidens* framgång var ett. Men även exempel som den höga intagningspoängen på psykologutbildningen, på många håll starkare status inom psykiatri, psykologen som en självklar yrkesgrupp i primärvård och företagshälsövård och den stora efterfrågan av och bristen på psykologer trots fler utbildningsplatser. Saker som inte alls var självklara för 10–20 år sedan.

Att psykologens status stärkts har självklart påverkats av det arbete Psykologförbundets och alla dess företrä-

dare, både centralt och lokalt, bidragit med. Det finns förstås andra orsaker, oberoende av förbundet, som varit en del av framgångarna. Det viktigaste är att vi gör en ordentlig analys av orsaker och med den kunskapen fortsätter vårt utvecklingsarbete. En sådan analys passar väl när det är kongress och framtida beslut ska tas.

Det blåser helt klart medvind för psykologin och för psykologerna. Det ska vi ta vara på. Ett tillfälle då vi ska fira detta extra är då Psykologidagarna återkommer i slutet på mars 2017. Vi kommer där att spinna vidare på Psykologiscenens framgångar och göra en miniatyrvariant av den mot allmänheten. Vidare kommer vi att utse 2017 års pristagare av Stora Psykologpriset, glöm inte att nominera. Främst kommer det emellertid att vara en mötesplats för alla psykologer och psykologiforskare där ni ges möjlighet att ta del av ett spännande, aktuellt och varierat program. Håll koll på hemsidan för att ta del av de senaste uppdateringarna.

ANDERS WAHLBERG

NYTT FRÅN FÖRBUNDET

KONGRESS
2016 18-20 NOV SVERIGES
PSYKOLOGFÖRBUND

Alla kongresshandlingar
finns på:
www.psykologforbundet.se

Psykologförbundet har

11 242

medlemmar
1 september 2016

STORA PSYKOLOGPRISET

**Nominera till
Stora Psykologpriset**

Senast 31 oktober

Info finns på:

www.psykologforbundet.se

Utbildad utanför EU – nytt system för ansökan om legitimation

Socialstyrelsen kommer från och med den 1 oktober att införa ett nytt system för legitimation för psykologer med utbildning utanför EU. Bland annat innehåller det ett både teoretiskt och praktiskt kunskapsprov. Förbundet bevakar frågan och ska inom kort även träffa Socialstyrelsen för diskussion om den nya vägen till legitimation. Därefter återkommer vi med mer information.

Läs mer på Socialstyrelsens hemsida: www.sos.se

Etikrådet bjuder in till ”etiskt bollplank”

Psykologförbundets etikråd ska främja den yrkesetiska reflektionen i kåren, samt bistå psykologer och psykologstudenter med rådgivning i etiskt utmanande situationer. Därför bjuder nu rådet in psykologstudenter och psykologer att bolla yrkesetiska frågeställningar med dem.

Välkomna 24 oktober kl. 14-15 till Vasagatan 48 i Stockholm. Etikrådets sex ledamöter kommer att erbjuda ett ”etiskt bollplank” för frågor och funderingar, som kan gälla vad som helst från

Kristina Taylor, Etikrådets ordförande

konkreta situationer till hypotetiska spörsmål som gäller yrkesetik.

På gång i Psykologförbundet

Minibokmässan och konferens

Vad: Sveriges förening för Arbets- och Organisationspsykologer (AO-psykologerna) anordnar en minibokmässan för AO-psykologer och andra intresserade.

När: fre 2/12 kl. 13.00–17.00.

Plats: I Stockholm (presenteras under hösten).

Flera författare kommer att presentera böcker inom arbets- och organisationspsykologi, och några av de stora förlagen deltar med bokbord. Utlottning av böcker kommer att ske. På kvällen blir det gemensam middag för de som vill (alla betalar sin egen mat och dryck).

Följande författare är klara: Nils Hallén presenterar sin bok *Rekrytering och urval* (2016); Rolf Olofsson och Kenneth Nilsson *OBM i praktiken* (2015) och Stefan Blomberg *Mobbning på jobbet* (2016). Under hösten kommer ytterligare författare att presenteras, bland annat flera kvinnliga.

Minibokmässan är kostnadsfri för medlemmar i föreningen. För icke-medlemmar: 500 kr. Sista anmälan: 25 november! För ytterligare information och anmälan: <https://survey.liu.se/anmalan161202>

Mer information om arrangemanget kommer att finnas på föreningens hemsida på www.psykologforbundet.se (se under yrkesföreningar).

Vill du bli medlem i Sveriges förening för arbets- och organisationspsykologer? Gå in på Psykologförbundets hemsida.

Intressant avgörande om testsekretess

Nyligen avgjorde Högsta förvaltningsdomstolen ett mycket intressant mål som gällde frågan om huruvida testsekretessen i sekretesslagen hindrar att testprotokoll lämnas ut till en legitimerad psykolog som i sin yrkesverksamhet använder samma test. Genom domen klargörs att en behörig testanvändare som i sitt arbete

har behov av att få del av testprotokoll från en annan verksamhet, till exempel då en patient bytt vårdgivare, inte hindras av testsekretessen. När handlingarna begärs ut är det dock viktigt att tydliggöra att man är behörig testanvändare och att handlingarna behövs i yrkesverksamheten. **Läs mer på:** www.psykologforbundet.se

Ny PTP-rapport visar positiv utveckling, men utmaningar finns

Mycket är sig likt i 2016 års PTP-undersökning jämfört med 2013 års undersökning. Men skillnaderna mellan mäns och kvinnors begärda lön, löneerbjudande och ingångslön har minskat. Samtliga sektorer sammantagna är det i princip ingen skillnad längre. Kvinnor får i de flesta fall till och med ett högre löneerbjudande av arbetsgivaren.

– Resultatet i rapporten visar en positiv utveckling som till exempel att fler PTP-psykologer har en tjänstgöringsplan och att fler har deltagit i ett PTP-program, jämfört med undersökningen 2013, säger förbunds-

ordförande Anders Wahlberg.

– Samtidigt finns det fortfarande flera utmaningar såsom att flertalet PTP-psykologer har en marginellt liten, om ens någon, möjlighet att förhandla upp sin lön, trots att vi har ett avtal med individuell lönesättning och lönesamtal som grund. Resultatet ger en bra bild av läget i dag och ger en mycket bra grund för det fortsatta arbetet.

Läs mer om resultatet av PTP-enkäten och hur förbundet ska fortsätta arbeta för att förbättra PTP på: www.psykologforbundet.se

Ny psykologförening i Sundsvall

En ny psykologförening har bildats i Sundsvall. Ordförande är Jeanette Stenwall. Föreningen kommer till att

Jeanette Stenwall

börja med ha lön som ett primärt fokusområde. Där kommer de dels att arbeta för att psykologerna inom kommunen ska bli en prioriterad grupp 2017 och för att få en större och rimligare lönespridning inom gruppen.

NYA MEDLEMMAR

Angelica Björklund, Örebro

Olivia Iso Helleberg, Stockholm

60 eller äldre?

Bli medlem i seniorernas förening! Mer info finns på förbundets hemsida.

För Nytt från förbundet svarar press- och informationsansvariga **Susanne Bertman**: susanne.bertman@psykologforbundet.se

FRÅGA JURISTEN

Har du en fråga till juristen?

Mejla: redaktionen@psykologtidningen.se

FOTO: JOHAN PAULIN

"Får patienter ta del av WISC-testerna?"

FRÅGA:

Jag jobbar med psykologiska tester, såsom WISC. Ibland vill patienter ta del av testerna, vilket jag säger nej till. Nu har en psykolog i en annan verksamhet begärt, med patientens medgivande, att ta del av patientjournalen och även WISC-testet. Vad är det som gäller här?

SVAR:

Av din fråga drar jag slutsatsen att du är väl medveten om att standardisera psykologiska tester av det här slaget omfattas av en särskild sekretessregel, den så kallade testsekretessen. Enligt *offentlighets- och sekretesslagen* (OSL) gäller sekretess för uppgifter som "ingår i eller utgör underlag för psykologiska prov om det kan antas att syftet med provet motverkas om uppgiften röjs". Man bör i de här sammanhangen skilja på resultatet av ett test, och psykologens bedömningar av testresultatet, samt själva testet. Resultatet av genomförda psykologiska tester räknas enligt Socialstyrelsen som innehållande väsentliga uppgifter för patientens vård och behandling. Det är därför viktigt att resultatet sparas i patientjournalen tillsammans med psykologutlåtandet. Även det psykologiska testmaterialet är journalhandlingar och måste därför också sparas.

WISC-testet är ett exempel på ett sådant standardiserat test som omfattas av bestämmelsen om testsekretess i

OSL. Det är en del av patientjournalen, men eftersom det omfattas av den särskilda testsekretessen får det inte lämnas ut ens till patienten själv. Patienten har ju i de flesta fall rätt att få del av sin egen journal men på grund av den särskilda testsekretessen gäller detta inte eventuella test.

När det gäller hanteringen av tester som en del av journaluppgifterna bör man tänka på följande. Enligt patientdatalagen ska dokumenterade personuppgifter hanteras och förvaras så att obehöriga inte får tillgång till dem. Likt övriga delar av journalen ska således tester vara skyddade från obehörig åtkomst. Obehörig åtkomst kan här avse såväl utomståendes åtkomst som personalens åtkomst till uppgifter.

Socialstyrelsen anser att endast behöriga testanvändare ska ha tillgång till testmaterialet. Normalt har man därför rutiner för att förhindra både att patienten av misstag får del av testinnehåll och att personal i den egna verksamheten får del av testen. På olika sätt avskiljs och/eller märks testmaterialet från övriga delar av journalen, till exempel genom att man lägger blanketterna i ett kuvert med angivande av "testsekretess" eller liknande. Om ett test avskiljs från journalen i övrigt måste det dock framgå av patientjournalen att testet finns och var det förvaras.

När det gäller frågan om sekretess gentemot den psykolog som begärt att få del av inte bara patientjournalen, utan även av själva testet, är en nyligen avkunnad dom vägledande. Det fallet gällde en legitimerad psykolog som var verksam vid en psykiatrisk mottagning inom ett landsting. Han behövde testblanketterna för sitt arbete med en patient. Han var behörig testanvändare och använde samma test i sin egen yrkesverksamhet. Efter att ha fått avslag på sin begäran att få del av testet från den myndighet där det förvarades, överklagades beslutet. Domstolen ansåg, med hänsyn till att han redan hade full kännedom om testets utformning och var väl medveten om vikten av att inte sprida uppgifter om test, att testsekretessen inte gällde mot honom i hans yrkesverksamhet.

Genom domen klargörs således att en behörig testanvändare som har behov i sitt arbete av att få del av testprotokoll från en annan verksamhet, till exempel då en patient bytt vårdgivare, inte hindras av testsekretessen. Innan handlingarna lämnas ut är det dock viktigt att klargöra att det är fråga om en behörig testanvändare och att handlingarna behövs i yrkesverksamheten. Om du är osäker bör du därför fråga psykologen om detta.

NILS ERIK SOLBERG, förbundsjurist

KALENDARIUM

Oktober

Seniorerna Östra, föredrag	20
Seniorerna Västerbottensregionen, lunch	21
Seniorerna Västra, föredrag	26
Sista dag att nominera till Stora Psykologpriset	31

November

Förbundskongress	18-20
------------------	-------

December

Minibokmässan AO-psykologer	2
-----------------------------	---

Mer info på psykologforbundet.se

FS-möten 2016:

17-18 november

18-20 november (KONGRESS)

Seniorpsykologernas höstprogram 2016
för samtliga regioner hittar du på psykologforbundet.se/seniorpsykologerna

Rekordmånga på KBT-

I fem år har arrangörerna Beteendeterapeutiska föreningen och Svenska föreningen för kognitiva och beteendearterier samarbetat. Resultatet: den största europeiska KBT-kongressen någonsin, som föreningarna skämtsamt liknar vid ett kärleksbarn.

Med deltagare från 58 länder, närmare 300 presentationer och 100 paper-presentations, över 200 poster presentations och 30 in-congress workshops, är EABCT 2016 den största KBT-kongressen någonsin. Den svenske kongresspresidenten Björn Paxling har uppskattat att få "nörda in" sig i arbetet.

– Jag uppskattade helgerna vi arrangerar var i skärgården och arbetade med att väva ihop allting till en röd tråd, för att få en bra helhet. Det var en utmaning att sy ihop allt och att slutföra alla idéer.

Årets kongress hade en jämn könsfördelning bland "keynote speakers". Där fanns bland andra David Clark, Emily Holmes, Terry Wilson, Susan Bögels, Lance McCracken, Roz Shafaran, Lars-Göran Öst och Judith Beck. En paneldebatt handlade bland annat om likheter och skillnader mellan KBT, BT och ACT med Ramnerö, McCracken samt Dobson, och leddes av Ghaderi. I en annan paneldebatt som handlade om föräldrars deltagande i behandling hettade det till när deltagarnas tolkning av rådande forskningsläge skiljde sig åt.

På temat **sexuella problem** fanns en programpunkt som var så välbesökt att många köade för att få komma in och

sedermera satt på golvet för att få lyssna. Kanske det kan utgöra inspiration att vid kommande kongresser arbeta för att få in fler programpunkter på liknande teman.

Joanne Dahl höll en keynote om rasism, ett nedslag i en aktuell fråga med tanke på terroristattacker och invandringspolitiska frågor. Hon talade om hur vi är predisponerade att tänka utifrån gruppstillhörigheter, våra tendenser att på autopilot gå på fördomar i stället för att aktivera prefrontala kortex och med hjälp av mer komplex intelligens ta ställning till andra individer. Dahl lyfte även in RFT som ett sätt att förstå hur vi människor genom våra relationsinramningar förenklar till ett vi/dem-tänk som utgår från vårt språkande.

Dessa stereotyper som vi tar till får konsekvenser i relationer; privat genom att relationen riskerar att tappa i vitalitet, och i terapirummet där stereotyper negativt påverkar bemötande av de som är olika oss själva. Dahls förslag på lösning är att främja perspektivtagande. En ingång för att öva upp sin förmåga till perspektivtagande är att hjälpa andra, eftersom det förutsätter att ta någon annans perspektiv för att se vad den andra personen behöver.

Enligt kongresspresident Björn Paxling valde arrangörerna att göra så mycket som möjligt för att kunna erbjuda deltagarna ett stort socialt utbud: besök på Skansen, acroyoga, pubquiz och galamiddag på Vasamuseet, men också en föreställning av Cirkus Cirkör.

EABCT 2016
STOCKHOLM
SWEDEN

kongress

Deltagare från 58 länder kom till KBT-konferensen EABCT i Stockholm.

– Vi har på så sätt kunnat spara pengar som vi i stället använt till att erbjuda deltagarna lite roliga extragrejer. Viktigt för arbetet har förtroendet från värdforeningarna varit. Vi har haft en intern revisionsgrupp som kollat vårt arbete. Det har varit ett stort ansvar och

KBT-Sveriges stöd och entusiasm har betytt fantastiskt mycket. ●

■ EABCT 2016 (The European Association for Behavioural and Cognitive Therapies), den 46:e kongressen sedan start, arrangerades den 31 augusti–4 september i Stockholm. Vård för EABCT 2017 är Turkiet.

Gerhard Andersson och Judith Beck

Personligt om Aaron Beck

Psykolog Judith Beck, chef för Beck Institute for Cognitive Behavior Therapy i USA, gav en personlig presentation av sin, men också den kognitiva terapins, fader, Aaron Beck, 95 år.

– Han är fortfarande fullt verksam och har sedan år 2000 medverkat i över 230 publiceringar, sa hon.

Redan i början av 1960-talet övergav Aaron Beck den psykoanalytiska modellen för den kognitiva, och utvecklade den första versionen av det än i dag mest använda bedömningsinstrumentet för att mäta graden av depression: Beck Depression Inventory (BDI). Judith Beck återkom flera gånger till faderns förmåga att vara före sin tid, exempelvis betydelsen av den terapeutiska alliansen som Aaron Beck beskrev redan 1979, liksom möjligheten att använda KBT för suicidala patienter; ett arbete som fortfarande pågår.

– En av hans viktigaste och mest intressanta RCT-studier på det området gjordes i början av 2000-talet med patienter som kom till en akutavdelning efter självmordsförsök. En grupp fick sex sessioner med KBT i kombination med ordinarie behandling, en grupp fick endast ordinarie behandling. Efter 18 månader fann man att de patienter som fått behandling som inkluderade KBT hade hälften så många nya självmordsförsök, sa Judith Beck.

Aaron Becks produktion har inte minskat, trots hans ålder; mellan år 2000 och 2016 medverkar han som huvudförfattare/medförfattare till 231 artiklar, och lägger nu sista handen på en bok om schizofreni som är planerad att ges ut 2017.

– Men den studie han är mest nöjd med är *A unified model of depression* (2016)[1]. Här har han använt sin samlade kunskap, och integrerat kognitiv vetenskap med klinisk kunskap, liksom biologisk med evolutions-teoretisk. Så ska ni bara läsa en studie av min far så är det den, sa Judith Beck. ●

PETER ÖRN

Beck, A. T. & Bredemeier, K. (2016). *A unified model of depression: Integrating clinical, cognitive, biological, and evolutionary perspectives*. *Clinical Psychological Science*.

Lyckad satsning i England på psykologisk behandling

För mindre än tio år sedan hade omkring 5 procent av alla engelsmän som led av depression eller ångest tillgång till evidensbaserad psykologisk behandling. I dag är siffran 15 procent och målet är 25 procent år 2020. Förklaringen heter Improving Access to Psychological Therapies.

– Programmet skulle inte varit möjligt om vi inte tydligt kunnat visa politiker-na vilket ekonomiskt utfall satsningarna ger, sa professor David Clark.

TEXT OCH FOTO: PETER ÖRN

David Clark, professor i psykologi vid Oxfords universitet, är känd för sin forskning om bland annat paniksyndrom och en rad ångestsyndrom. Han ligger också bakom det nationella program som gett engelsmännen en kraftigt ökad tillgång till evidensbaserad psykologisk behandling. Improving Access to Psychological Therapies, IAPT, startade 2008 och innebär att 15 procent av alla med depression eller ångestsyndrom kan erbjudas de insatser som rekommenderas som förstahandsval i de nationella behandlingsriktlinjerna.

– Det stora problemet tidigare var att vi, trots nationella riktlinjer där psykologisk behandling var förstahandsval, inte förmådde erbjuda den till fler än omkring 5 procent. Samtidigt hade vi över trettio studier som visade att om patienterna själva fick välja mellan evidensbaserad läkemedelsbehandling eller evidensbaserad psykologisk behandling så valde de flesta det senare, förklarade David Clark.

– Sett till västvärlden i stort har utvecklingen gått åt fel håll. I exempelvis USA har kurvan för antalet patienter som får läkemedel vid depression ökat från 37 procent 1987 till 75 procent 2007, medan andelen som erbjuds psykoterapi under samma tid minskat från 71 procent till 43 procent.

David Clark ville bidra till att förändra den utvecklingen, och tog bland annat kontakt med en vän som var ekonom och dessutom satt i det brittiska överhuset med de politikerkontakter den positionen innebar. De lockade fler till sig och diskuterade vad som kunde göras och hur det skulle gå till. Målet var att övertyga regeringen om att satsa

”Det är med ekonomiska argument man vinner över politikerna”

på en ökad tillgång på evidensbaserad psykologisk behandling.

Redan år 2004 presenterades de nationella riktlinjerna som rekommenderade psykoterapi som förstahandsval vid ett flertal tillstånd. Men följsamheten ute i hälso- och sjukvården var dålig. Ett av de största hindren var den otillräckliga tillgången på personal som kunde ge psykoterapeutisk behandling.

– Att bara peka på den psykoterapeutiska behandlingens effektivitet skulle inte vara tillräckligt. Det hade gjorts i många år utan att något hänt. Vi

behövde ekonomiska argument, sa David Clark.

De ekonomiska argumenten gömde sig i statistiken: Psykisk sjukdom svarar för 38 procent av alla funktionsnedsättande sjukdomar i den rika delen av världen, och i den arbetsföra gruppen

människor är psykiska sjukdomar den dominerande sjukdomsgruppen. De räknade på vad behandlingsinsatser kostade och jämförde den kostnaden med vinster genom att bli fri från sjukdom. I deras exempel handlade det om en genomsnittskostnad för behandling på 650 pund, medan vinsten var den dubbla i form av färre insatser mot somatiska besvär till följd av psykisk sjukdom och ökade skatteintäkter genom återgång i arbete.

De ekonomiska argumenten spreds genom en skrift, *The Depression Report*, till politiker och allmänhet. Dessutom fick David Clark med sig patientorganisationer i lobbyarbetet, och även de förde fram argumenten i en egen skrift – *We Need to Talk* – som också fick stor spridning.

Påtryckningsarbetet gav resultat och år 2008 startade den nationella satsningen Improving Access to Psychological Therapies, IAPT.

– Eftersom bristen på utbildad personal var ett stort hinder var ett av programmets viktigaste mål att utbilda personal i evidensbaserat psykoterapeutiskt arbete. Målsättningen fram till år 2020 är att utbilda minst 9 000 nya psykoterapeuter som ska arbeta med ångest och depression.

– Vi hade i en första fas målsättning- en att kunna erbjuda 900 000 personer behandling varav 450 000 skulle bli helt fria från sjukdom. Det var höga ambitioner som vi gick ut med till allmänheten, men det är så man måste tänka. Vi har utvecklat ett mycket ambitiöst system för att mäta utfallen av behandlingsinsatserna och i dag kan vi visa 49 procents full återhämtning i genomsnitt och 16 procents förbättring genom programmet, berättade David Clark.

Nu är programmet implementerat i samtliga sjukvårdsområden och 15 procent i gruppen med depression eller ångestsyndrom får ta del av det. Utfallet av insatserna skiljer sig dock betydligt, i vissa områden är andelen som blir helt återhämtade 60-70 procent, medan andra uppvisar betydligt lägre siffror än det genomsnittliga 49 procent, sett till hela landet.

– Varför dessa skillnader i behandlingsutfall är så stora beroende på region är en viktig fråga vi måste titta på framöver. På sikt måste alla få en likartad god psykologisk behandling oavsett bostadsort, sa David Clark.

Nu har nästa steg i programmet inlett: internetbaserad KBT-behandling. Den ska öka möjligheten att nå ut till betydligt fler med evidensbaserad psykoterapeutiska insatser.

– Vi i England är fortfarande bara i början gällande den möjligheten. Vi har genomfört en ännu opublicerad RCT-studie gällande social fobi och en nyutvecklad digital plattform. Den grupp som fick internetbaserad KBT hade ett lika bra utfall på lång sikt, 26 veckor, som den grupp som fick traditionell KBT. Ett spännande resultat var att gruppen som fick internetbaserad KBT skattade den terapeutiska alliansen lika stark som gruppen som fick traditionell behandling.

En förutsättning för att IAPT blev en lyckad satsning var tillgången till nationella behandlingsrekommendationer, förklarade David Clark, liksom att de tog fram bra ekonomiska argument som politikerna kunde ta till sig samt att patientorganisationerna fanns med.

– För Storbritanniens del är IAPT helt unikt; aldrig har en regering – labour – valt att satsa på ett hälsoinitiativ, och en ny regering – de konservativa – valt att fullfölja satsningen och ytterligare en ny regering valt att inte bara fullfölja utan även utöka satsningen. Det är med ekonomiska argument man vinner över politikerna, sa David Clark. ●

Terry Wilson, t.v., tillsammans med psykologiprofessorn Ata Ghaderi vid Karolinska institutet.

"Formell utbildning inte alltid viktigast"

En av de stora utmaningarna på KBT-området är att minska gapet mellan psykologisk forskning och det kliniska arbetet. Men även så kallad task-sharing, säger psykologiprofessorn Terry Wilson.

Terry Wilson, professor vid Rutgers University i New Jersey, USA, anses tillhöra en av upphovsmännen till den moderna KBT:n och hans egen forskning är inriktad på bland annat ätstörningar. Men då han besökte Stockholm och den europeiska KBT-konferensen var det de framtida utmaningarna som stod överst på agendan. KBT är den bevisat effektivaste behandlingen vid ett flertal tillstånd, som exempelvis depression och ångest, men fortfarande är andelen patienter som inte blir hjälpta förhållandevis stor.

– Det finns en rad faktorer som vi måste lära oss mer om. Vilka är exempelvis de mekanismer som ger effekt, och vad kan vi skala bort från terapin utan att den blir sämre utan tvärtom ännu effektivare? Men lika viktigt för att uppnå bättre behandlingsresultat är att öka förståelsen för de mekanismer som upprätthåller en psykisk störning. Psykopatologi kommer att bli ett allt viktigare forskningsfält, sa Terry Wilson.

Gapet mellan vad psykologisk forskning visar och hur psykologisk behandling utförs inom hälso- och sjukvården

Expertpanelen diskuterar den psykiska ohälsan i Sverige.

Psykiatrisamordnare Ing-Marie Wieselgren:

"Utvärderingar måste bli obligatoriska"

Löpande utvärdering av psykologiska behandlingar, ökad medvetenhet i alla personalled om betydelsen av satsningar och så kallad task-sharing. Det var några av förslagen för att öka tillgången på bra psykologisk behandling då en expertpanel diskuterade psykisk ohälsa i Sverige.

➤ är fortfarande ofta för stort, sa Terry Wilson, och lyfte fram betydelsen av kompetenshöjning. Utan en hög kompetens går det inte att tolka forskningsstudier och implementera en behandling på det sätt som i RCT-studier visat är mest effektiv.

– Psykologisk behandling är komplex och utan en bra utbildning kommer det är bli stora variationer på de behandlingar som ges. Nyckeln till bra behandling är hög kompetens hos terapeuten, sa Terry Wilson.

För att evidensbaserad psykologisk behandling ska få en global spridning måste vissa kriterier vara uppfyllda, så som att den ska vara effektiv på kort och lång sikt, samt kostnadseffektiv. Men den måste även vara relativt lätt att lära sig. Han redogjorde för studier i bland annat Indien som visat att task-sharing, att personer med annan bakgrund än psykologi får lära sig psykoterapeutiska metoder, kan uppnå lika bra behandlingsresultat som då de ges av traditionella behandlare.

– De personliga egenskaperna – att du är engagerad, kan skapa en bra relation, är icke-dömande utan stödjande – är viktigare än en formell utbildning. Experternas roll blir då främst att utbilda och utvärdera. I stora delar av världen finns inget alternativ till en sådan utveckling och även i ett rikt land som USA erbjuds i dag allt för få invånare evidensbaserad psykologisk behandling, sa Terry Wilson. ●

TEXT OCH FOTO: PETER ÖRN

■ Läs även debatt om psykologrollen, sid 32.

Paneldebatten kom mycket att handla om mätning och utvärdering av insatta behandlingar, och det hänvisades bland annat till hjärtsjukvården där en systematisk mätning lett till såväl minskat död i hjärtinfarkt som en mer enhetlig vård i landet.

– Börjar vi mäta effekterna av våra åtgärder, hur det går för patienten, kan vi lättare styra vården. Men det är vi själva och inte politikerna som måste se till att det görs och vi måste även fundera över varför vi i dag ger så många ineffektiva insatser, sa Christian Rück, psykiater och docent vid Karolinska institutet.

Han fick stöd av bland andra Ing-Marie Wieselgren, psykiatrisamordnare vid Sveriges kommuner och landsting, SKL:

– Resultat har inte ansetts tillräckligt viktiga. Utvärderingar måste bli obligatoriska, de kan göras med tekniska hjälpmedel eller andra personalgrupper än den som ger behandlingen.

Barbro Westerholm, riksdagsledamot (L) och tidigare generaldirektör för Socialstyrelsen och ordförande i Sveriges Pensionärsförbund, ansåg att framgångar på äldreområdet kan tjäna som ett gott exempel för att möta den psykiska ohälsan i samhället.

– Vi har fem pensionärsorganisationer som kan agera snabbt som en ele-

fanthjörd. Då händer det saker! Det behövs liknande kraftsamlingar och lobbying inom området psykisk ohälsa.

Det finns nationella riktlinjer för psykologisk behandling som bygger på evidens och rekommenderas som första handsval, men som ändå har svårt att nå ut brett.

– Som de är utformade är de riktade till huvudmännen, inte till personalen och ännu mindre till patienterna. Det behövs varianter på riktlinjerna som fungerar i alla led och en sorts infrastruktur för informationen. På SKL har vi nu tagit fram ett sådant förslag för området psykisk ohälsa och är på det området före andra sjukdomsområden, sa Ing-Marie Wieselgren.

Psykiatern Christian Rück slog även ett slag för så kallad task-sharing.

– Det är orimligt att tro att endast psykologer ska kunna svara för all psykologisk behandling. Jag tror det kan bli en "bekännelsens tid" framöver.

Han fick medhåll av psykologiprofessor Gerhard Andersson:

– Vi måste fundera mer på task-sharing och då inte minst inom området internetbehandling. Det finns många personalgrupper som skulle kunna göra stor nytta, som sjuksköterskor, socionomer etc. ●

TEXT OCH FOTO: PETER ÖRN

Bara ett sinne på topp åt gången

Bara ett av människans sinnen är på topp åt gången. Är vi exempelvis upptagna med att använda synen så dämpar hjärnan hörselintrycken för att synsinnet ska fungera optimalt. Det visar en studie av bland andra Jerker Rönnerberg, professor i psykologi med inriktning mot handikappvetenskap vid Linköpings universitet.

Forskarna vid Linköpings universitet ville veta vad som händer i hjärnan när vi är upptagna med en visuell uppgift, vilket är fallet vid exempelvis bilkörning, och hur koncentrationen för den visuella uppgiften påverkas av bakgrundsljud. I studien ingick 32 studenter vid Linköpings universitet, 18 kvinnor och 14 män med en medelålder på cirka 25 år, och som samtliga uppfyllde vissa krav så som normal hörsel, inga neurologiska sjukdomar etc.

Experimenten hade tre upplägg: ett utan visuella uppgifter men med ak-

tivt lyssnande på ett ljud, ett med lätta visuella uppgifter i kombination med ljud och slutligen ett med svåra visuella uppgifter i kombination med ljud. Deltagarna uppmanades att ignorera ljudet då de genomförde de visuella uppgifterna. Under försöken avbildades hjärnan med fMRI-kamera, och arbetsminnets funktion hos deltagarna testades även med hjälp av bokstäver som studenterna skulle minnas.

Resultatet visade att när deltagarna enbart utsattes för ljud aktiverades hjärnaktiviteten i hörselbarken utan ansträngning. Men då hjärnan ställs inför en visuell uppgift minskar nervernas svar i hörselbarken och hörseln försämras. Då svårighetsgraden i arbetsuppgiften ökar så dämpas nervernas svar på ljud ytterligare. En hög kognitiv belastning i en visuell uppgift trycker ner hörselintryck både i hjärnbarken och i de

delar av hjärnan som bearbetar information som inte har något med uppgiften att göra.

Studien *Concentration: The neural underpinnings of how cognitive load shields against distraction* är publicerad i tidskriften *Frontiers in Human Neuroscience* (2016). ●

Fler medgivanden med ny förhörsteknik

Genom att strategiskt använda tillgängliga bevis i förhör med misstänkta blir förhören mer effektiva för att få fram medgivanden från skyldiga. Den nya förhörstekniken, som är en vidareutveckling av den så kallade Strategic Use of Evidence (SUE)-tekniken, har utvecklats inom ramen för en doktorsavhandling vid Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet.

SUE bygger på generella psykologiska principer; den misstänktes uppfattning om vilka bevis förhørsledaren sitter inne med, vilka motstrategier den misstänkte utvecklar för att övertyga om sin oskuld, samt hur den misstänkta svarar på förhørsledarens frågor.

– Genom att fokusera på den misstänktes motstrategier, och strategiskt använda de bevis som finns, kan den

misstänkte fås att tro att förhørsledaren vet mer än vad som egentligen är fallet. Därmed lämnar hen ut mer information om den mest kritiska fasen vid ett brott, uppger doktoranden Serra Tekin, som

testat taktiken i experimentella studier.

– Försöken visar att taktiken fungerar; de skyldiga lämnade mer kritisk information med SUE-konfrontationstaktik än med andra förhörstekniker som användes i en kontrollgrupp.

Med den rikligare informationen kunde förhørsledare i SUE-konfrontationsgruppen få fram fler medgivanden än i kontrollgruppen.

Serra Tekin har även undersökt hur vanligt det är att förhørsledare använder sig av bevis på ett strategiskt sätt vid förhör, och resultaten visar att de förvisso använder sig av bevis men inte så ofta för att få fram ett medgivande.

Titeln på avhandlingen är *Eliciting admissions from suspects in criminal investigations*. ●

"Bristande tillit kan leda deprofessionalisering av

Psykologer arbetar i olika roller och relationer, med ett brett spektrum av arbetsmetoder, understödda juridiska och yrkesetiska krav om att utforma vården utifrån patientens behov i enlighet med evidensbaserad forskning. Många av psykologers yrkesmässiga relationer och arbetsuppgifter är dock inte möjliga att reglera formellt, utan är beroende av den enskilde psykologens yrkesetiska medvetenhet, ansvarskänsla och yrkesmässiga kompetens. Att integrera ny kunskap med tidigare erfarenheter i bedömning och att utveckla och anpassa behandling är med andra ord viktiga komponenter i psykologers yrkesverksamhet.

Det faktum att psykologkåren har en heterogen yrkesidentitet som vilar på en bred och splittrad kunskapsgrund kan i praktiken medföra vitt skilda bedömningar avseende diagnostik och insatser, med risk för att tillit och förtroende för psykologers verksamhet undermineras med striktare styrning och minskad autonomi som följd. Det är inte bara patienter och närstående som kan brista i tillit utan även andra yrkeskategorier inom psykologers

verksamhetsområde, vilket i sin tur får konsekvenser för professionens legitimitet, autonomi och auktoritet vilka är grundläggande villkor för psykologers verksamhet.

Psykologi som profession har det senaste århundradet skiftat mellan olika paradig, med grundforskning utifrån olika huvudområden men även gränsöverskridande forskning mellan olika discipliner. Psykologins historia utgörs av en splittrad mängd skolor med olika inriktningar och i slutet av 1950-talet startade psykologutbildningen som med åren har genomgått stora förändringar. Psykologprogrammets innehåll kan också skilja sig mellan olika institutioner. Dagens aktiva psykologer utgör därmed en heterogen yrkesidentitet vilket ytterligare förstärks i samband med etablering av vidareutbildningar som specialist- och terapeututbildning med skillnader i teoretisk grund och inriktning.

Olika förklaringsmodeller försöker förstå det mönster av samspelande faktorer som ger upphov till det mänskliga psyket och den modell som används för diagnostisering och behandling ligger därmed till grund för förståel-

se av patientens psykiska ohälsa. DSM och ICD är två scheman som anger vilka avvikande beteenden som är patologiska och diagnostiserar psykiatriska störningar utan att ta ställning till orsak eller etiologi. Fördelarna är att med en gemensam modell blir teori och fakta, diagnos och behandling koherenta, men psykologens yrkesutövning är något annat än mekaniska tillämpningar av teorier och observationer. Problemen är dock unika och behäftade med osäkerhet och ambivalens och de föreligger inte på ordnade, lättåtkomliga och enkelt kategoriserbara sätt.

Frågeformulär och olika registreringar är ofta inriktade på att fänga in ett begränsat antal dimensioner eller kvaliteter i människans fungerande och man riskerar att gå miste om helhetsperspektiv och komplexa mönster. En del forskare hävdar att psykologin inte bör sträva efter maximal objektivitet och experimentell kontroll utan menar att det subjektiva meningssökandet mellan människor är nödvändigt.

Psykiska störningars etiologi bör ses som mångfaktoriell, det vill säga med en möjlig koppling till såväl

fysiologiska, psykologiska som sociala faktorer, var för sig eller i förening, vilket bör beaktas i både diagnostik och behandling.

Via utbildning, praktiktjänstgöring och yrkespraktik utvecklar psykologer en finger-toppskänsla, vilket utgör ett nödvändigt smörjmedel för att formella och teoretiska principer och riktlinjer ska fungera. Drivkrafterna kan inte enbart vara vetenskapliga principer som gäller alla utan tolkande dialoger tillsammans med individen med syfte att fördjupa förståelse utifrån erfarenhet och kunskap.

Skillnader i sätt att se på psykiska symtoms etiologi och behandling kan kopplas till olika kompetensområden, det vill säga skillnader i kunskapsbas beroende av när man gått sin utbildning och vilken inriktning man valt. Även rådande trender och politiska styrmedel får stor inverkan genom att på olika sätt styra vilken information som samlas in, hur den tolkas och vilka insatser som erbjuds.

För att förstå den enskilde individens psykiska ohälsa och behov av insatser krävs en bred utredning av kognitiva och sociala färdigheter,

till en psykologrollen"

men även bedömning i ett kontextuellt perspektiv. En grundläggande förutsättning för detta är att rätt kunskap och kompetens för verksamhetsområdet prioriteras vid rekrytering.

Vidare krävs ett kontinuerligt och omfattande kunskapsinhämtande samt tid för reflektion och kunskapsutbyte. Fortbildning inom respektive kompetensområde är viktigt då utvecklingen avseende kunskap och metoder sker i snabb takt och kompletterar eller ersätter tidigare

ning och att tillgodogöra sig kommande insatser.

En öppen och utforskande hållning är med andra ord av stor vikt för resultatet av utredning och bedömning men innebär samtidigt en risk för bristande tillit och förtroende från patienter, närstående och kollegor.

Utan tillit och förtroende för professionen kan psykologer få svårt att hävda diskretion, det vill säga att självständigt bedöma och behandla. Detta märks bland annat i rekryteringssammanhang där psykologers

som konkurrerar inom samma verksamhetsområde.

Utan förståelse för att komplex problematik kräver bred kompetens blir psykologer bortrationaliserade i jakten på effektivitet och minskade kostnader.

Det kan även innebära att andra yrkeskategorier tar sig in på psykologens arena och hävdar att deras metod för bedömning och behandling är bättre eller likvärdig, som till exempel utredning med QB-test och läkemedelsbehandling varmed vi åter skulle närma oss ett mer naturvetenskapligt förhållningssätt avseende psykisk ohälsa.

Bristande tillit och förtroende kan med andra ord leda till deprofessionalisering av psykologrollen genom att de grundläggande villkoren för professionen

(legitimitet, autonomi och auktoritet) undermineras.

ANETTE RÖDIN, psykolog

■ Läs en längre version av denna debattartikel på: www.psykologtidningen.se

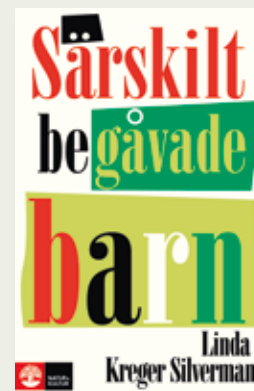
"Utan förståelse för att komplex problematik kräver bred kompetens blir psykologer bortrationaliserade i jakten på effektivitet"

praxis. Psykiatriska team som inkluderar psykologer med olika teoretisk grund ger ett bredare perspektiv på problematiken och ökar förutsättningarna för att förklaringsmodeller och behandlingsinsatser motsvarar patientens behov.

Patientens delaktighet i utredningen leder också till en mer samstämmig förståelse för problematiken vilket stärker motivationen att ta till sig resultatet av utred-

kompetens ofta jämföras med övrig paramedicinsk personal samtidigt som glappet till läkarkåren blir allt större.

Förståelse och respekt för vad psykologrollen innebär och måste innebära leder till ökad tillit och förtroende, det vill säga förståelse för professionens grundläggande förutsättningar, villkor och teoretiska bakgrund vilket gör den unik i förhållande till andra professioner

SÄRSKILT BEGÅVADE BARN

Av Linda Kreger Silverman
Natur & Kultur, 2016

Psykologen Linda Kreger Silverman, en av världens främsta forskare inom området särskilt begåvade barn, menar att intelligens är ett organiserande personlighetsdrag, där upplevelser och tolkningar av erfarenheter hos barn som är extremt hög-begåvade är väsensskilda från mer genomsnittligt begåvade jämnåriga. Men ämnet särskild begåvning är fortfarande kontroversiellt, inte minst i USA där det allt mer har mist sitt psykologiska fokus och skolpsykologernas roll för att identifiera och vara till hjälp för de särskilt begåvade krymper.

I boken *Särskilt begåvade barn* eftersträvar Linda Kreger Silverman att återvända till begreppets ursprung och en legitim del av psykologin. Hon beskriver i boken vad särskild begåvning är, hur den kan upptäckas och vad barn och unga behöver hemma och i skolan.

Det handlar om barn som lär sig tala och läsa ovanligt tidigt, har ett omfattande ordförråd, utmärkt minne och en ovanligt stark känsla för rättvisa och ärlighet. Det är ett försprång som både kan ge många fördelar men också göra barnen understimulerade och få svårt att passa in.

Särskilt begåvade barn vänder sig till psykologer, föräldrar, lärare och annan skolpersonal. ●

I nästa nr av **Psykolog** tidningen

- **Psykologins ställning i det allt öppnare Kuba**
- **Stor efterfrågan på traumamedveten omsorg**
- **Kongressen 2016:**
Facit efter tre år med nuvarande FS
– Förbundsordföranden mot väggen
- **Forskning:**
Framgångsrik metod för gruppbehandling
vid autism

Nr 8 utkommer 4 november

Hiphop och psykoanalys – den kubanske psykologen
Raidel Martinez Cabreras två stora passioner.

Här hittar du alla som arbetar inom Sveriges Psykologförbund

Serviceområden:

- **Förhandlingar/arbetsrätt**
08-567 06 400
- **Professionsjuridik**
08-567 06 400
- **Profession**
08-567 06 400
- **Information**
08-567 06 400
- **Organisation, administration**
Ansökan om medlemskap, 08-567 06 430
Medlemsregister, 08-567 06 430
Medlemsförsäkringar, 08-567 06 407
Organisation, stadgefrågor m m,
08-567 06 407
- **Psykologföretagarna**
08-567 06 460

Kansli

- **Postadress:** Box 3287, 103 65 Stockholm
- **Besöksadress:** Vasagatan 48
- **Telefon:** 08-567 06 400
Växeln öppen: 8.30–12 och 13–17 (fred – 16.30)
- **E-post:**
post@psykologforbundet.se
- **E-post till personal:**
fornamn.efternamn@psykologforbundet.se
- **Fax:** 08-567 06 499
- **Psykologförbundets hemsida:**
www.psykologforbundet.se
- **Plusgiro:** 373267-4
Bankgiro: 767-2066

Direktnummer till personalen:

- Susanne Bertman, 08-567 06 413,
mobil 0709-67 64 13,
press- och informationsansvarig.
- Martin Björklind, 08-567 06 411,
professionsansvarig.
- Carl Johan Brunnerbäck, (ledig),
assistent.
- Ulrika Edwinston, 08-567 06 402,
förbundsdirektör.
- Elin Eos, 08-567 06 403,
ombudsman.
- Joanna Hagströms, 08-567 06 415,
webbredaktör.
- Carl-Axel Holmberg,
förhandlingschef.
- Mahlin Lenerius, 08-567 06 407,
förbundssekreterare.
- Leif Pilevång, 08-567 06 410,
ombudsman.
- Eva Shaw, 08-567 06 454,
administratör.
- Linda Solberg, 08-567 06 408,
förhandlingssekreterare.
- Nils Erik Solberg, 08-567 06 412,
förbundsjurist.
- Emily Storm, 08-567 06 406,
ansvarig för Psykologiguiden.
- **Specialistkansli**
Maria Lindhe, 08-567 06 477,
central studierektor specialistutbildningen.
Håkan Nyman, tf rektor specialistutbildningen
specialist@psykologforbundet.se
Kristina Wallin, assistent (föräldraledig).

Förbundsstyrelsen

- **E-post till förbundsstyrelsen:**
fornamn.efternamn@psykolog.net
- Anders Wahlberg, ordförande,
anders.wahlberg@psykologforbundet.se,
08-567 06 401, 0709-67 64 01.
- Kerstin Twedmark, 1:e vice ordförande,
kerstin.twedmark@telia.com,
0708-55 48 87.
- Ulrika Sharifi, 2:e vice ordförande,
ulrika.sharifi@liv.se, 0730-98 22 20.
- Thomas Drost, thomas.drost@psykolog.net,
0737-02 47 70.
- Björn Hedquist, bjorn.hedquist@
kbtinstitutet.se, 08-644 91 80.
- Patrik Holmberg, holmberg.patrik@
gmail.com, 0737-39 26 23.
- Martina Holmbom, martina.holmbom@
gmail.com, 0660-897 49.
- Kristina Pollack, pollack.kristina@
gmail.com, 08-767 82 29.
- Magnus Rydén, magnus.ryden@
arbetsformedlingen.se, 0703-95 55 69.
- Anna Sandell, anna.sandell@
stenungsund.se, 0732-30 49 28.
- Emma Henning, emmahenning@
hotmail.com, studerandedamot.
- Per Fallén, falleniusper@gmail.com,
0739-82 16 61, studerandedamot.

Förhandlingsansvariga

www.psykologforbundet.se/
facklig information

Etikrådet

- Kristina Taylor, 0706-08 86 53, ordförande.
- Ann-Christine Cederquist, 0706-24 63 53,
vice ordförande.

- Birgitta Johansson Niemelä,
018-611 42 84.
- Seppo-Matti Salonen,
031-747 89 63.
- Anita Wäster, 010-487 07 21.
- Bo Hejlskov Elvén, 0706-52 51 13.

Specialistrådet

- Håkan Nyman, ordförande,
Ingela Palmér, Carl Åberg och Sofia Strand.

Studeranderådet

- Angelica Hörberg, delat ordförandeskap.
- Siri Mogren, delat ordförandeskap.

Vetenskapliga rådet

- Lennart Melin, ordförande,
lennart.melin@psyk.uu.se

IHPU – psykologutbildarna AB

- Box 3287, 103 65 Stockholm
ihpu@psykologforbundet.se
VD: Ulrika Edwinston, 08-567 06 402.
- Henrik Johansson, 08-567 06 409,
utbildningsledare.
- Berit Emilsson, 08-567 06 404,
administration IHPU.

Psykologföretagarna

- Box 3287, 103 65 Stockholm
psykologforetagarna@
psykologforbundet.se, 08-567 06 460
Hemsida: www.psykologforetagarna.se

STP – stiftelsen för tillämpad psykologi

- Box 3287, 103 65 Stockholm
Eva Bergvall, 0707-61 20 26,
eva.bergvall@stadshuset.goteborg.se